

SĄSIUVAS

TREČIAS.

TĖVYNĖS SARGAS.

MENESINIS LAIKRAŠTIS

paskirtas dvasiškam ir medžiagiškam Lietuvių
tautos sulaikymui par jos apšvietimą.

MENŪ 1896 KOVAS.

TYLŽEJE.

Apgarsinimai.

Zasliečei (Vilniaus rėdybos) reikalauja

gyditojo

lietuvių-kataliko, mylinčio savo žmones ir kalbą. Prižada mokėti apie 200 rublių ant metų. Artesnes žinias galima gauti par vietinį aptiėkorį.

Šio laikraščio krautuve Tylžėje prie p. Senkes ir Klaipėdoje prie p. Barsacio.

TĖVYNĖS SARGAS.

„Ne katalikyste dėl Tėvynės,
bet patrijotizmas iš Dievo meilės“.

Išeina ant mėnesio vieną kartą. Metine prekė ant vietos 1 rublis;
prusineis pinigais 2 m. 20 Pf. I Ameriką su prisiuntimu 1 dol.
Atskyras numeris ant vietos 10 kap.,

Į t a l p a.

	pusl.		pusl.
I. Kaip reikia rašyti lietuviškus vardus? Vaišgantas. 1		Žinios iš Lietuvos ir svetur . 33 Panevažys. Reitavas. Kaunas. Pompėnai. Petrapilis. Pasva- lys. Kartėna. Šiaulėnai.	33
Pradinis mokymas Žemai- čiūšė. (Užbaiga). Vaišgantas. 17		II. Apie piemenų auklėjimą. (Pa- baiga.) N. B. 41 Naudingi pamokymai. 46	41
Pirmoji auka Muravjovo. V. 24			46

I.

Kaip reikia rašyti lietuviškus vardus?

(Paliepimas „Žemaičių“ Konsistorijos).

Nesenei Žemaičių Vyskupystės Džekonai apskelbė par kursoriją sau padūtai dvasiskijei įpatingą ir paminėjimo vertą paliepimą „Žemaičių“ R.-K. Dvasiškos Konsistorijos nū 14 d. vasario mėnesio. Jis šėip skamba:

Po imiennomu powieleniju Jęgo Imperatorskago wieličestwa ukaz iz Telšewskoj R.-K. kons. Užtėmyta,

kad parapijų dvasiškija daugalį metriškų knygų veda „niebriežno“, t. j. „nie pravilno“ užrašo vardus ir pavardes *tėvų, gimusiųjų, susiženijusių, ir palaidūtųjų, ir da prieš įvykusi mū senų laikų paproti* įrašo į metriškas knygas, kaip pasirodė iš knygų parapijinės Plungės Bažnyčios už 1893 m., vardus: Jozapos vietoje Josif, Antanas v. Anton, Ona v. Anna, Vincentas Močulskis v. Vikentij Močulskij, Jonas Ignacasov v. Ivan Ignatjev, Vladislovas syn Ony v. Vladislav syn Anny ir tt. Iš tos priežasties tęsias apsunkinantis susirašymėjimas, sujungtas su laiko pragaišiniu ir įžymeis išleidžiais išrodančių lgotas kaseitiškosę priedermėse, sukcesijos, bajorystės ir kitas tiesas. Dėlto tai prisakė: paliepti visiems Žemaičių Vyskupystės Džekonams par cursoriją priversti parapijų dvasiškija, kad ji metriškus užrašus darytu pirma gerai išklausinėjus apie *vardą ir pavardę kaip tėvų apkrikštųjų* ar einančiųjų į moterystę, teip ir numirusių, ir kad vardus ir pavardes įtrauktų į *tas* knygas sutinkančius su įvykusi papročiu, neįvedant „proizwolno nowowwedenija“; kad butu kame nors džekonų užtėmyta, priversti butinai perrašyti, o knygų su augščiaus paminėtais prasikreipimais į Konsistoriją nepristatyti.“

Tiek! Non multum, sed multa! Parašų nėra ko minėti.

Konsistorijos Ruskių viešpatystėje turi ipatingą privalumą, kurio nėra kitur nerasi; kitur Konsistorijos yra par excellence, dvasiškos institucijos, t. y. jų žinioje yra daugiau dvasiški dalykai. Rosijoje-gi tikrai dvasiškais dalykais užsiima

privatiškos vietinių vyskupų raštinyčios, o Konsistorija yra, par excellence, tarpininę tarp dvasiško ir svietiško rėdo. Kaip valdžios institucija, ji darbūjas, sulyginus su kitomis, gan savotiškai, neprigulinčei; ji turi vienodą baisų akstiną, dūdantį jos paliepipams rintumą, koku yra „po imiennomu powieleniju Jego Imperatorskago Wieličestwa“ ir dalykūse visiškai prie svietiškos valdžios neprigulinčiuse. Ale ir be to niekas neatsakytu jos paliepipams rintumo, jei tiktai regėtu sanžinišką, nevienpusišką ir liogišką triusą apie savo priedermių išpildymą. Uždūtis, tiesa sunkus: ir vilką pasotinti, ir ožką sveiką sulaikyti, ir ruskiams įtikti, ir savo brangių tikėjimo dalykū neapleisti; bet-gi pagal galės pildo anas, ar sanžiniškai ne musų rupestis kontroliūti.

Priminus Kaunę esančią „Žemaičių“ Konsistoriją ir paskutinį jos paliepipą, išprotautumeme, kad šiū kart (kasžin, gal ir tankiaus?) pasiėlgė ji ne rupestringai ir neliogiškai. Atsakymą už visą priguli, žinoma, suversti ant jos augštesniųjų tarnų; kaip tokie, pasidūda kritikai, be pažeminimo institucijos, kurios vardu užsidengia.

Kauno Konsistorijos tarnai yra nedarbštūs ir nerupestringi, nes tankei, kaip girdėties, teip dirba, kad tik greičiaus rupestringi nū savo pečių nuverstu, jei N. B. jo neužmiršta, kas, buk dar tankiaus atsitinką. Tą patvirtina šioks paveikslas. Beveik kasmet Žemaičių dvasiškija gauna Konsistorijos persergėjimus apie gerą, taisyklišką (pravilnoje) knygų vedimą; bet tas jos paliepipas ar persergėjimas, nors ir „po imiennomu powieleniju“,

vis-gi pasilieka šūviu, į vėją išleistu: knygos kaip buvo prastai vedamos, teip ir tebėra. Kad paklaustumeme, kas kaltas, vargu buti atsakymą: kalta po truputį vietinė dvasiškija, kalta ir Konsistorija, kad nurimsta, paleidus par daug apskritą paliepiamą ar persergėjamą. Pasakyti: knygos yra *negerai* vedamos, todėl reikia *anas gerai* vesti, begnebus jūkinga? Tas pats yra su „prawilno“ ir „nieprawilno“. Kiekvienas dvasiškas, gavęs perspėjimą su „prawilno“ reikalavimu, steigias pasamdyti raštininką arba perrašytoją, mokantį rusiškai *taisykliškai* rašyti; ir butu tikrai peiktini, jei kiteip darytu. Ant to vienok jų rupestis apie Konsistorijos paliepimo išpildymą ir pasibaigia; tu tarpu, pervertę metriskas knygas, atrastumeme daugybę „niepravilnostiej“, apie kurių išnaikinimą Žemaičių Konsistorija lygšiol nepasirupeno.

Ant pirmosios vietos stovi systematiškas lietuviškų pavardžių gudinimas par jų sulenkavimą. Tiktai paskutiniame laikę pradėjo kilti keblumai iš pervertimo Žiburinių į Žiburinskius, Žirgulių į Žirgulevyčius, pagaliaus, risum teneatis! mūsų Gervių ir Vabalų į Żurawskius ir Żukauskius; ale perkeisti pavardės galunes: aitis į ajć (Kalvaitis-Kalvajć), utis į uć (Jurgutis-Jurguć) ir paskui daryti iš jų motriskūs vardus, rusiškai rašant, lenkišku papročiu (Kalvajciowa); nutraukti pavardžių galą: is, as, a, jei pavardė susikrauna daugiau kaip iš dviejų sąjamų (Daugirdas-Dowgird, Jaugelis-Jawgel, Pabrėža-Pabrėż ir tt.), lygšiol pasiliko be nubaudimo. Tikros lietuviškos

pavardės pasidarė iš lietuviškų žodžių, kurių prasmę ir paskui užlaiko, bet tik tūmet, jei tebėra visas žodis (pavardė) su savo užbaiga. Daugkintis, Jūkdarys, Jundila, Taucius aiškei suprantami, bet Dovkint, Jokdar, Jundzill, Towė ir jiems panašūs gali būti viseip vartomi, priduriant kas kart kitoniskus galus. Daug tokių pavardžių įtraukta į geraldiskas knygas, par tat jų nešiotojei turi tiesą reikalauti, kad būtų rašomos, kaip stovi senoviskūse šeimynų dokumentūse, nes iš reabilitacijos یشهitu nemaža keblumo; bet nėra protingo tikslo kunigams, girdžiant savo raštinyciose Valintas, Vismuntas, užrašyti Valent, Vismont, kaip nėra tikslo, pagaliaus suvisu negal, iš Lukošius, Petrašius, Petrusis padaryti Lukaš, Petroš, Petrul, nes tai jau būtų suvisu kitos pavardės, randamos ir tarp nelietuvių. Iš to یشهina tikra painija: vienur gadina kitur ne; kaip visos rėdo institucijos, kartu su „Žemaičių“ Konsistorija, paistos toje painijoje, kaip aniems neیشهina keblumai, sujungti su visokeis nemaloneis-institucijos . . . ant kurių skundžias Žemaičių Konsistorija iš kitos priežasties, tas dėl manęs lygšiol pasilieko paslapčia. Atmetus šalyn visus atžvalgius į institucijos, toks gudinimas yra mums patiems, mūsų žmonims, vodingas. Neužginama tiesa yra, kad inteligencijos uždūciu yra paturėjimas savo šeimynos, o ir žmonėse tradicijos: šeimyniškos, tautiškos ir kitų, kurios tai savo ipatingumu, skirtingumu nū kitų, o vienu . . . mūsų savais daro tvirtybę. Žmogaus charakterius ir būdiška vertė yra geresnė, didesnė, jei jis jaučias neišnetyčiu

pasaulyje atsiradusiu, bet *viduriniu* lenciugo rateliu. Tūmet jis nelavinamas lavinas pranokėjų prityrimais, nevedamas eina žinomųjų keliu. Kiteip dedas su esančiu „sine patre, sine matre, sine generatione“. Nežinią iš kur ir kaip atsiradęs, nežinio ir kam esąs: gyvena, bile tik prastumti gyvenimą; kaip? jam vistiek: nieko negavęs, nepriverstas ką nors palikti. Tokie visūmet yra „neužbaigtai“, tankiausei vodingais žmonėmis. Seimyniškos tradicijos, išdygusios ant tautiškų, kietai surištos su pavarde. Ilga buvo dorių žmonių eila Jundzillų; pirmasis Jundzills turėjo būti pionierium *naujame* krašte su naujais papročiais *pradėti* gyvenimą; ar lengviaus pradėti, ar toliaus tęsti? ar žinomas klaidės pataisyti greičiaus gal, kaip kad reiktu laukti dar anų apsireiškimo? Todėl-gi pavardės, kad ir sugadintos, bet senei, prieš kokį nors 100 metų, jau, pagal manęs, nebeturi būti taisomos, bet pavardės, sugadintos par tebegyvenancio tėvo paikystę, turi vaikūšę būti *tikrai* užrašomos; tokių pas mus visūdaugiausei; par tat nepasididins keblumas, nes ir be to yra *visų viseip* rašomos: kiteip Bažnyčioje, kiteip valščiuje, kad iš burnos reikia pavardę ištraukti, dar kiteip užsirašo, jei sąsiedas ištaria, ne pats pavardės nešiojas: paskutiniame kartę visūtikriausei išsina, nes ne iš interesūtų lupų. Galą padaryti tam sumisimui terp Lukaš ir Lukošius, Petroš ir Petrašius turime ir galime par užrašymą teisingai skambancios ir *pagal įvykusio ištarimo papročio*, lyg kol tiktai, lyg ateinančios kartos, rašyti neteisngąją kablūšę, kaip: Slapšis (Slapšinski), kaip ir yra reikalaujama.

Atpratimas nū *savo* dalykų išnaikeno daugumoje ir savotišką lietuvišką, jei pasakysiu, instinktą, parodantį be jokių samprotavimų, kas gerai, tikrai, kas nebetikrai; pagadinti pavardę vardiniame linksnyje daugaliui rodos paprastu dalyku ir menkos vertės. Bet peržiurekime knygas, kaip yra gadinamos pavardės, kurių užsilikęs tautiško instinkto truputis neleidžia gadinti augščiau paminėtu būdu — pavardės trumpos iš dviejų sąjamų gal vodingumas aiškiaus pasirodys. Tose jei ne vardiniame linksnyje, tai gimtiniame turi būti jeibė. Pasistėbėtinai mūsų lenkomanai linksniūja: vienskaitlio vardinis linksnis: Grižas, Šleinius, Garnys; daugskaitlio vardinis: Grižasy, Šleiniusy, Garnisy, daugskaitlio gimtinis strikt! ir pasidarė: Grižow, Šleiniow, Garniow, o motriškoji gymė: Grižowa, Grižówna ir tt. O nelaiminga lietuviška pavardė, vulgariškai sakant, į tripirdą lenkiamą! Lietuviška pavardė, rusiškai rašoma, lenkiškai linksniojama ir da netaisykliškai! Tai yra monstrum, ir dyvų-dyvai, kad Konsistorija neturėjo iš to lygšiol *laiko ir kašto pragaišinimo*. Juk butu skundusis; tūtarpu tamę dalykę lygšiol buvo palikta kunigams pilna valia rašyti, kaip tik pirštai kruta.

Už tat daug nelaimių antkrito ant Konsistorijos už permainymą kokios vienos litaros krikšto varde. Če regimas yra didelis neliogiškumas. Kas svarbiaus yra, ar parašyti: Kalvaiciowa vietoje Kalvaitis, ar Ona vietoje Ana (ar Anna); Kame didesnis prasikreipimas? O prieš ką išdavė reklamaciją? Tai pirma; antra, neliogiška buvo pati

reklamacija prieš vardų pakreipimą tokiu budu, kaip Plungės Bažnyčios knygose: jis (pakreipimas) mūsų metriškose knygose nepirmasis ir nebiliauriausias, nes ir prieš aną buvo vardai neišpasakytai kraipomi. o reklamacijos nesulaukė. Da kartą atverskime lietuviškas metriškas knygas, arba tikriaus nors vieną gimusiųjų knygą ir paveizdėkime, kaip ten yra užrašomi vardai par paskutinę dvidešimtį metų. Išvysime, kad:

Antanas yra užrašomas *Antonij* ir *Anton*

Nastazija: *Anastazija*, *Anastasija*, *Nastazija* ir *Nastasja*

Ambrožiejus: *Ambrožij*, *Ambrozij* ir *Amwrosij*

Aloizas: *Aloizyj* ir *Aloiz*

Vincentas: *Vincentyj*, *Vincentij*, *Vikentij*

Elžbieta: *Elžbieta*, *Elzbieta* (pradžioje su *E* arba su *ə*), *Elizabeta* ir *Elisaweta*.

Jurgis: *Jeržyj*, *Jurij*, *Georgij* ir *Georg*

Katarina: *Katerina*, *Katarina*, *Kataržina* ir *Ekaterina*

Zigmuntas: *Zigmunt* ir *Sigizmund*.

Ignacas: *Ignacyj*, *Ignatij*

Jonas: *Jan*, *Joann* ir *Ivan*

Jūzapas: *Józef*, *Jozef*, *Juzef*, *Josif*, *Osip*.

Levonas: *Leon* ir *Lew*

Motiejus: *Maciej* ir *Matfej*

Mykolas: *Michał*, *Michail* (*Mikolaj* ir *Nikolaj*)

Steponas: *Stepan* ir *Stefan*

Pranciškus: *Francišek*, *Francisk* ir *Franc*

Jokubas: *Jakub* ir *Jakow* ir tt. ir tt.

Nėra beveik vardo, rašomo be perkreipimo nors vienos litaros, nors teip: *Barbara* ir *Warwara*, *Kliara* ir *Kłara*). Plungės knygose patėmytus

truputį kiteip skambančius vardus Žemaičių Konsistorija pavadino „proizwolnym nowowwedenijem“; tai kaip-gi pavadinti tik parodytą tikrai babiljoniską sumišimą? Begne iš „proizwolnych nowowwedenij“ jis pasidarė, nereklamūjant Konsistorijei? Teip! Maž daug ketvirtoje dešimtyje sekancio šimtmečio parapijų dvasiškija nustojo vesti metriškas knygas lotyniskai ir vardus užrašyti lotyniskus iš Brevijariaus ar Martyroliogijos, o pradėjo vesti lenkiskai „proizwolno“, lenkūdama ir vardus. Iš Georgius, Joannes, Josephus padarė Jerzy, Jan, Józef. Po keliolikos metų ruskei užmetė jau savo kalbą ir metriškų knygų vedimę, bet kunigai, nors ne visi, neprrašyti, nédėkavoti, „proizwolno“ iš Jerzy, Jan, Józef padarė Jurij, Iwan, Osip. Konsistorija nė nesudejavo, matydama lenkavimą ir rusinimą: tai ne buvo „nowowwedenija“, tai nebuvo „proizwol“; jis atsirado tiktai... pradėjus saviškai, lietuviškai rašyti!? Pardon, begne užsistojau ant piršto? Dovanokite, meldamieji!

Konsistorija, kaipo motyvą savo paliepimo, parodo *tęsimas apsunkinančio susirašynėjimo, sujungto su laiko pragaišėnimu ir įžymeis išleidžeis...* bet dovanos mums, kad tam neįtikėsime: sukk-nesuket, begne buvo motyvu—nežemaitiskumas „Žemaičių“ Konsistorijos ir, stačiai, neapkanta viso, kas yra lietuviška. Ar-gi? Kad Konsistorijos paduotas motyvas butu buvęs tikras, butu ji padarius skyrių terp darančių keblumą „nowowwedenij“ ir nedarantių. Gerai suprantame, kad nepridera užrašyti vardus vienaip vienur, kiteip kitur, kaip nepridera

teip pasielgti su pavardėmis (apie ką augščiau buvo kalba). Jei vieną kartą į gimusiųjų knygą buvo įrašyta: Jerzyj, Jurij, Ivan, Sergiej, tai jau ir ženydamasis turės būti užrašytu Jerzyj, Jurij, Iwan, Sergiej, ir numiręs turi pasilikti tam paskirtoje knygoje Jerzyj, Jurij, Iwan, Sergiej. Jei gimusiųjų knygoje bus Jerzy, einančiųjų į moterystę Jurij, numirusiųjų-gi bus Jurgis, tai tikrai bus keblumas iš nežinojimo, kad Jerzyj, Jurij, Jurgis tai tas pats vardas; ruskis, nežinąs lenkiškos-ar lietuviškos balbos, nenorės įtikėti, kad Jerzy ir Jurgis tai tas pats. Jei Plungės Bažnyčios knygų vėdėjas teip pasielgė — negerai, nepamislęs padarė, ir Konsistorija turėjo tiesą persergėti. Bet podraug turėjo išskirti tik gimusiųs: aniems gal dūti kokį tik norį vardą, o keblumo iš to nebus jokio, nes tolesniame savo gyvenime visūmet nešiosis su *tū* ne kitu vardu: Jurgiu pakrikštytas, Jurgiu užsirašys knygoje einančiųjų į moterystę, jo vaikai bus „Jurgio“ vaikais ir numiręs bus Jurgis. Kamę-gi čė bus apsunkinąs susirašynėjimas, sujungtas su laiko ir kašto pragainimu? Jų negal būti nėkur kitur, kaip tiktai Konsistorijos vaidintuvėje. Juk-gi nekilsta keblumai iš to, kad vaikus vienosę gimusiųjų knygose užrašo Jan, kitosę Joann, trečiosę Iwan, ketvirtosę Jogann; nekils kad penktosę prancuzo vaiką užrašysime Žan, Anglo Džon, Latvio Janis, lietuvio Jonas. Jei metriškose bažnytinėse Žemaičių vyskupystės knygose gal rašyti (kaip ir yra iš tikro daroma) tą patį vardą penkeriopai, liogika rekalaus, kad galima butu šešeriopai, jei tam yra

tikras reikalas, geriaus-reikalavimas. Gimdytojų priederme ir rupestis dūti savo vaikui vardą, rupestis jiems didelei mielas. Kas-gi nežino, kad prieš išvežimą kudikio į krikštą sustoja aplink gimdytojos lovą tėvas, bobutė, tetutės ir kiti gentis ir renka vardą. Kiekvienas savo balsą padūda: motyna mylimo savo vyro vardą, tėvas mylimos savo moters vardą, kurios doras gyvenimas turės būti vienu iš pirmųjų mokslų, kiti garbinamojo šventojo, kurio gyvenimas labiaus tinka, dar kiti, kad su jų (vardu) yra sujungti kokie atminimai šeimyniški, tautiški, istoriški. Tokiu budu davimas kudikiui vardo yra tiktai tolesniu traukimos tradicijos, padavimų Paaugęs vaikas gaus žinoti, kodėl jam tokį vardą antdėjo šeimynos sueimas, ir pripras gūdoti vyresniųjų nūmonę, o kiti jam už prasišalinimą drąsei išmetinės: „gailu, sako, kad tokį vardą nešioji“! „veltū tau tokį vardą uždėjo“! Vardas tadą žmogui yra vienu iš morališkųjų veikimų; tėvų tadą valios nekoku budu negal laikyti už menką né Konsistorija, né kunigas, pirmą kart užrašydamas žmogų į skaitlių gyvųjų. Kunigas turi mokyti, kad butu pridūdami vardai katalikiškoje Bažnyčioje garbinamųjų šventųjų, kad paaugęs turētu paveikslą krikščioniško gyvenimo; bet negali nekūmet tėvų *priversti* užrašyti tą arba kitą vardą, nes tam dalykui paskirto nėra Kanonų įstatymo. Ir senesniūse laikūse dūdavo vardus netiktai šventųjų, bet vardus dorų, galybių, dovanų ir tt.: Fortunatus, Felix, Pudentiana, Modestia, Gaudentius ir tt., ir naujesniūse laikūse dūda nekrikš-

cioniskus vardus: Wanda, Olgierd, Witold ir tt. Truputį išėjau iš savo vagos, kad parodyčiau parulyginimą, kad kunigai, jei gali užrašyti priešingai geidimui Bažnyčios nekrikščioniškus vardus, vien tik dėlto, kad tėvai taip geidžia, tai šimtą kartų greičiaus turi išklaudyti tėvų noro pavadinti vaiką krikščionišku vardu, tiktai truputį kiteip skambančiu.

Mes tam nenorime tikėti, kad „Žemaičių“ Konsistorija nesutiktu su augščiau pasakytu ir butu priešinga „Žemaičių“ tautiškumui. Tėvynės meilė užima vietą tarp augščiausiųjų ir garbingiausiųjų jausmų ar tai dega lenko širdyje, ar lietuvio. Lenkas dūda savo vaikui vardą Tadeuš, kad buvo to vardo Kastečkà (Kosciusko), lietuvis dūda Vytoldo vardą, kad buvo gerbiamas mūsų kunigaikštis; jei jiems truksta krikščioniškų jausmų, geri yra ir vieni tautiški patrijotiški. Tai-gi kad lietuvis *vientik* iš patrijotiskumo norėtu savo kudiikiui dūti vardą Jonas, Jozapos, tai ir tūmet dar reiktu mums gūdoti jų valią. Vylimies, kad Konsistorija nepriguli prie eilos tų paradoksūtų lenkomanų, kurie prisirisimą lietuvių prie savo tėvynės vis dar tebevadina „maniją“: nebe toli laikas, kad ir mūsų jausmai bus lygei šventi, kaip ir kitų, nes teisingo Dievo, o ne interesūtų žmonių valioje yra sugražinti mums prigulincias tiesas. Fiat, fiat!

Konsistorijos paliepimas taip parašytas, kad nekoku budu negal iš jo gauti atsakymo, ar Konsistorija *visiškai* neleidžia rašyti lietuviškai skambančias pavardes, ar tiktai „tėvų, gimusiųjų,

einančiųjų į moterystę ir palaidūtųjų“ — tūs žodžius du kartu pasakė, o apie pačius gimusiųsius nekarto. Paskutiniame kartę visa butu gerai ir kunigams nebeliktu nieko daugiaus, kaip tiktai išpildyti Konsistorijos valią. Ant nelaimės vienoje vietoje pasakyta: „ir da prieš įvykusį nū senų laikų paprotį irrašo į metriškas knižas . . . vardus Jozapas v. Josif ir tt., be parodymo, į kokias knižas: ar į visas tris, t. y. gimusiųjų, einančiųjų į moterystę ir numirusiųjų, ar tiktai dvi paskutinioji? Kitoje vietoje vėl pasakyta: „ir kad vardus ir pavardes įtrauktu į tas (kokias-gi) knižas sutinkančius su įvykusiū papročiu“. Kas svarbiausei, tai toliaus: „neįvedant *proizwolno nowowwedenij*“, kur neįvedant *nowowwedenij*? ar woobšče, ar tiktai į dvi kniži, tas klausymas vis pasiliks; nes žodžei „kad ji (dvasiškiža) metriškus užrašus darytu pirma gerai išklausinėjus *apie vardą ir pavardę kaip tėvų gimusiųjų* ar einančiųjų į moterystę, teip ir numirusiųjų“ leidžia mislyti, kad vis tai sakoma ne apie pačius gimusiųsius, ir neprie anų taikinamas įvykęs paprotis, bet tas „*proizwolno nowowwedenij*“ kitiems, labiausei lenkomanams, leidžia reikalauti absoliutiškumo. Beabejojimo didžioji dalis džekonų teip ir padarys, o tūtarpu da čė klausymas.

Žinok-gi dabar, kad geras, ar Konsistorija išmetinėdama dvasiškižei jų „niebriežnost“ pati parasė „niebriežno“, ar tai yra augštai diplomatiškas paliepimas, kad laikui virtus lengvei galėtu išsisukti iš lietuvių sudo: *paliepimo ne suprato*, ir galas; tūtarpu-gi tegul sau rašo, kaip nori, tik ne

lietuviškai. Kad sulenkūti Konsistorijos tarnai gali priešintis lietuvystei, kaip ir kiti lenkai daro, tai mums nedyvai, nedyvai butu ir jų lenkiškos aspiracijos (ką tur but ir reikia suprasti po žodžiu — įvukusis paprotis), bet kad Konsistorijei geriaus tinka Iwan nekaip Jonas, Osip nekaip Jozapas, Wikentij nekaip Vincentas ir kad liepia lietuviškus vardus ruskinti, tai jau reikia tik rankomis par strėnas sudūti ir pakaušyje pasikrapštyti! Tegul Konsistorija dovanotų mano drašumą, kad aš, budamas kunigu, nesibijodamas grieko, tamę dalykę jos nepaklausyčiau: stačei aš negaliu sau išmislyti lietuviu „Iwana, Osipa, Wikentija, Sergieja, Pantelieja“! Lygei, Latvijoje, kurios pusė teipo-gi prie „Žemaičių“ vyskupystės priguli, niekas nemislyja, nė žmonės, nė kunigai iš latvio Jukis, Jahnis, Vilis, Kriš, padaryti Jurij Iwan ir tt. arba Jerzy, Jan, ar tai Wilhelms, Christian, bet visūmet rašo teip, kaip girdi; išimtį retesnės. Bet latviams gal, nes jie latvei; vokiečiams teipo-gi gal iš Anna pasidirbinti Anne, o mums iš Anna — Ona negal delto, kad mes *lietuvei*, dėlto tur but, kad mes litarą permainome iš pradžios, ne iš galo!

Krikšto vardų ir pavardžių užrašynėjimas yra svarbesnis, nekaip aš moku ir tesėjau pailgame savo plepėjimę parodyti. Negaliu tadą nepadūti praktiško pasiulijimo, ką reikia daryti. Visųpirmu reikia įpatingu raportu kreipties prie paties šaltinio, prašant išaiškinimo. Toliaus, kaip pasielgs nelaimingas jaunas kamendorelis, atvykęs į gilia, jūdą, kaip yra sakoma, Žemaitiją ar į Latviją?

Pakrikštija kudikį, bet kaip ano vardą užrašyti? Iš knygos „ateinančiųjų popierių“ atmena — pagal įvykusį paprotį, o tūtarpu jis yra, dukime, silpnas istorijos mokslę. Atmena, kad Latvijoje turėjo didelę įtekmę ant latvių vokiečiai, žino kad ten katalikiškais kunigais buvo daugiausei sulenkūti lietuvei, pildą rusiskus paliepinus. Vokiečiai, lenkai, latvei. lietuvei, ruskei visa iš karto: kurių-gi viršus buvo? lygei atmena, kad Lietuva ir Žemaitija priėmė tikėjimą Katalikišką Rymišką lotynišką iš sulotynizūtos Lenkijos, turėjusios jas įtraukusi į savę; žino, kad šendien, ruskei įtraukė į savo kuną ir Lietuvą ir Lenkiją. Lotynai, lenkai, lietuvei, ruskei visa iš karto, o kurių viršus šendien ir kaip tol tas *viršus* traukias? Kurį reikia skaičiuoti už „šendien“ įvykusį paprotį? Verėią nabagas knygas, randa tikrą kratinį lotyniškų, lenkiškų ir rusiškų vardų. Kuris iš tų trijų gaivalų ima viršų, nors galvą nusuk, nesupaistysi. Seniaus, tai kas kita: aiškei regimi periodai lotyniški ir lenkiški, bet šendien, šendien?? lenkiškas nebesugriž, rusiškas-negeistinas, begne, atėjo laikas saviškam, lietuviškam? bureka! rašysiu, kaip girdžiu! suk, pakratęs tūs visus įvykusių ir neįvykusių papročius! To vienok, kolaik neišsiaiškins klausymas, nerodyčiau, nes džekonas prie priėjimo metinių knygų gali padaryti didelį... vargą, priversdamas visą knygą perrašyti. Geriaus bus, kad užtikrai „nū senų įvykusį paprotį“ paskaitys vien tik lotynišką ir užrašys vardus iš Brevijariaus, vien tik galunės sutrumpinęs, jei to reikalauja daugumo kalbų ištarimas. Vokiečiai, dukime, ne-

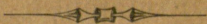
savus Wilhelmus daugiausei rašo griežtai lotyniškai. Tūtarpu kviečiu išmaningus žmones, kad apskelbtu raštu projektus tikro užrašymo vardų, kas nori lotyniškai, kas nori lietuviškai. Tūmet žinosime, už ką kariauti: Du tiktai keliu tepripažįstu: ar lotynizavimą, ar litvanizavimą. Tertium non-datur. Lotyniškumas lietuviystei nekenks, bus pagaliaus jos pagražinimu ir aiškei parodys Katalikystės siekį — vieną avinyčią ir vieną piemenį padaryti. Tiek kunigams.

Žmonės-gi, kuriems rupi davimas savo kudiakiams lietuviškų vardų, tegul to nū kunigų reikalauja, o jei atsakytu pasiremdamę ant Konsistorijos paliepimo, tegul ten protestą nuleidžia, kad regėtus, jog tai ne jaunų kunigų intriga, bet žmonių, iš miego bundančių, reikalavimas. Tūtarpu-gi gali dūti du vardų: vieną lotynišką, antrą lietuvišką: Jakob-Keistutis, Kazimir-Jozap, Francisk-Jurgis ir tt, jei prijema Aleksander-Olgierd, Vladislaw-Jagiella, priems ir kitus: skyriaus nēr. Tiek tėvams.

Palieka geisti ir Konsistorijei, kad kūveikiausei tamę dalykę išleistu aiškų reikalavimą, ne apskritą, koks turi buti modus vivendi, pirma gerai ištyrius metriškas knigas ir atminus, kad tempora mutantur et lituani in illis.

*P. S. Turiu viltį, kad laikraščiui neišleis iš akių to mūsų tikro reikalo ir **pozityviškais** darbais prisidės prie išaiškinimo. Vieni **pykimai** nepastums dalykų.*

Vaišgantas.

Pradinis mokymas Žemaičiuose.

(Užbaiga.)

Vienok greit užtiko revoliucijos viesulas, o kad nutilo, šiek tiek dalykų padėjimas persimainė lyg nepažinimo; po 1863 m. visos be išimties privatiškos mokyklos sugriuvo, o iš parapijinių užsiliko tik turinčios savo turtus, ir tūs ant galo valdžia atėmė. Nū to laiko prasidėjo rusiškos iškalos ir dėl žmonių, nors mėginimai rusifikūti par mokyklas prasi-dėjo daug angsčiau. Jau 22 liepos sen. st. 1842 m. caro paliepimas nutarė, kad viešpatystės dvarūse butu uždėtos žmonių iškalos dėl apšvietos platinimo (gero viešpataujančios kalbos pažinimo,) kaipo ir pritaisymo valsčiaus tarnų; viešpatystės gerybės ministeris, paaiškindamas tą caro paliepimą, 20 kovo sen. st. 1843 m. užtvirtino įstatymus apie mokyklas karališkūse dvarūse. Pagal anūs mokytoju turėjo buti pravoslaviškas dvasiškas arba džakonas, o jo pagalbininku-dijačaks arba psaltyrninkas; mokykla turėjo kaštūti 250 rub.: mokytojui algos 85 rs., jo pagalbininkui 75 rs., sargui 17 r. 50 k., ant triobos pasamdymo, pakuros ir šviesos 45 rs. ir ant kitų mokyklos išleidžių 27 r. 50 k. Dėl tų mokyklų užlaikymo uždėta ant karališkųjų valsčionių skirimas mokestis. „Ale praktikoje gr. Kisielevo paliepimas, — sako jubiliejinė kniga: „Kauno gubernija pargadinę 1843—93 m. — Kauno gubernijoje negalėjo buti išpildytas. Padėti mokytojus iš tarpo pravoslaviškų dvasiškųjų pasirodė labai neparanku, nes visi vaikai išpažino katalikystę.“ Pradėjo todėl skirti mokytojeis svietiškus žmones, bet-gi neturinčius nieko vieno su padagogiką; paprastai buvo tai inteligencijos arba biurokratijos išgamos. Dėl palengvinimo sunkios uždūties išmokyti lietuvius ir žemaičius rusiškos kalbos pirmą kart buvo išdūti rusiškai-lietuviškai elemen-torei; Telšių, Šiaulių ir Raseinių pavietūse apšvietimo ministerija uždėjo 8 parapijines mokyklas pagal mislies įstatymo 1828 m.; „uždedama tas mokyklas valdžia geidė susilpninti bažnytinių mokyklų įtekmę, kuriose netiktai ne-mokyta rusiškos kalbos, bet pagaliaus ignorūta, paremant lavinimą ant lenkiškos arba lietuviškos kalbos,“ sako minėta kniga. Tosę mokyklose mokino rusiškai, bet-gi iš reikalo

šelpės vietinėmis kalbomis; tiktai religijos mokslas buvo mokytinių motyviškoje kalboje vedamas. Moteriškų viešpatystės mokyklų nebuvo visiškai. Mokyklas prižiūrėjo skirimos valdžios šakos; vienodumo nė žymės nebuvo. 1864 m. pradinių mokyklų, prigulinčių nū viešpatystės turtų ministerijos oficiališkai buvo 35 su 1432 mokytaineis, įtrauktais į mokytinių sąrašą; iš tikrųjų nebuvo nėvieno mokytinio. Tamę tai laikę prasidėjo karštas administracijos rupinimas apie rusiškų mokyklų uždėjimą, kurios turėjo par 20 metų surusifikūti visą kraštą. Pradinių mokyklų įstatymus dėl Šiaur-vakarinio krašto caras užtvirtino jau 23 m. sen. st. 1863 m., bet Kauno gubernijoje pritaikinti jūs buvo galima tiktai pasibaigus maištui, t. y. pabaigoje 1864 m., 26 lapkričio atidengė Paneviežyje pradinių mokyklų direkciją, kurią 4 bal. 1865 m. perdangino į Kauną. Toje valandoje klausymas lenkiško ir lietuviško liežuvio jau buvo išrištas: lenkiškas buvo visiškai pašalintas, lietuviškas paliktas kaip pašalpa vaikams, lyg neišmoks užtektinai viešpataujantios kalbos, mokytojams mokinant skaityti ir kunigams dėl pradinio religijos pamokinimo.

Ant pastatymo nelemtos atminties *Mikuckio*, Varšuvos universiteto profesorius, mirusio 1890 m., į lietuvišką rašybą įvedė rusiškas raides (graždanką,) užgindami toliaus spaudinimą lietuviškų knygų lotyniškais literontis, par ką išnaikino *legališką* lietuvišką literaturą. Katalikų kunigai buvo suvisu pašalinti nū mokynimo, apart religijos. Žmonių apšvietimo dalyką rėdas pasiėmie į savo rankas. Tūmetinis didis Lietuvos valdytojas Muravievas pripažino, kad Kauno gubernijoje neverta taisyti pradines mokyklas viešpatystės kaštu, nes valščionis čė yra turtingesni, nekaip kitosė lietuviškosė gubernijosė; todėl komisorei prie valščionių reikalų pradėjo lenkti (su policijos ir kariumenės pagalbą) valščius prie anų įtaisymo. Tokiosė aplinkybėsė komisoriams gan greit sekės: susirinkimas (skodas) tylėjo, o tą tylėjimą turėdams už sutirimą, rašė jo vardu nusprendimus apie mokyklos įtaisymą. Netokie tai buvo laikai, kad butu galima buvę jieškoti teisybės. Jau 1865 m. parapijinių mokyklų buvo 22, pradinių 76 (apart 35, prigulinčių prie viešpatystės turtų ministerijos,) teipo-gi bažnytinių (protestantiškų) — 16;

visosę skaitės $3\frac{1}{2}$ tukst. mokytinių. „Gadinę 1864—68 m. reikia pavadinti gadinę karšto darbavimos apie pradinių mokyklų įtaisimą; jau 1868 m. skaitės 186 mokyklos su 6000 mokytinių.“ Už savo stovį ir medžiagišką aprūpinimą mokyklos turi padekavoti komisoriais ir „tikram supratimui pradinių mokyklų reikalų, kurių tikslu yra — įvaisymas tarp neišlavintų ir sufanatyzūtų lietuvių ir žemaičių rusiškos kultūros ir tautystės pamatų.

Verta arčiaus prisiveizdėti klausymui apie pradinių mokyklų įtaisymą. Žemaičiušę įtaisymo pareigos buvo uždėtos ant valščiųionių, kurie vienok nežiurėdami į visą tūmetinį baisumą, nelabai skubei statė triobas, teisindamies stoką medžiagos; dėlto-gi 17 vas. 1860 m. nutarta išdūti iš karališkų miškų medžiagą, o valščius priversti tikt padirbti. Teip tatai mokyklų įtaisymas ėjo sparčiai: 1864—68 įtaisyta 119; pagaliaus 1868 m. sunkaus neužaugimo, bado, atidengta 3 mokyklas. Neužilgo karštis pradėjo mažinties: nū 1868—72 įtaisyta 12, o nū 1872-82 tiktai 5; nū 13 metų nėvienos viešpatystės mokyklos nėra įtaisytos. Svarus buvo mokytojų klausymas; atsakyta užprašant auklėtinius dvasiškų pravoslaviškų seminarijų, bet tiktai iš gilos Rosijos. Apart aprūpenimo mokytojų alga, daržais ir sanpyleis, pridėta jiems da daug tarnystės privilegijų, kaip tai: emeritura trumpinta lyg 15 metų; žinoma, kad tai vis prilygo tiktai tikriems ruskiams, atejunams iš pat Maskvos gilumos. Daugybę privilegijų ir da daugėsneis prižadėjimais privyliotas inteligencijos išgamų debesys pūlo ant naujo uždarbio. Buvo tiesa, terp jų žmonės, kurie mokynimą Žemaičiušę turėjo kaipo kokią civilizavimo kuninojystę, bet tokių buvo labai nedaug; tū reikia išaiškinti, kad tarp mokytojų atsirado du, kurie su atsižymėjimu pabaigė universitetą; 1868 m. terp mokytojų atsirado 3 geometrai, mokytinis Mediškos Akademijos ir tt. Didžioji-gi dalis buvo Tveros seminarijos mokybinei be skyriaus ar buvo pabaigę ją, ar ne.

Jau tūmet pripažino reikalą įtaisyti skyrimų mokytojų seminariją dėl priteisėjimo Kauno gubernijei ir lietuviškiems pavietams Vilniaus gub. mokytojų, nors kiek pažįstančių žmonių kalbą. Panevežyje 14 lapkr. 1872 m. atidengė seminariją gimnazijos murūšę, likusiūšę po jos išnaikinimu 1864 m.

Jos įstatymai yra vienodi su kitų, skirias tiktai tūm, kad lietuviška kalba yra čė priverstina; mokyti apsiėmė p. Liackis iš mokslo-inženierius, iš tarnystės pavieto kasierius, iš amatortystės — nenusidavęs mėteoroliogas ir kalbinikas (eingvysta). Žinoma, kad tik pravoslavni yra priėmami į seminariją. Palengvo tos įstatos mokytoinei užėmė didžiąją dalį vietų mokytojų, kaip tai 1893 m. net 87⁰/₀.

Nepasakasiu, kaip ir ko mokina pradinėse Žemaičių mokyklose, nes tai dalykai žinomi, oficiališką anų išrodymą galime rasti minėtoje knygoje „Kow. gub.“ Žinoma, oficiališkas apsakymas yra toli nū tiesos, nes ten apleista auklėjimo tendencija: mokytojas tose mokyklose kaip įmanydamas steigias subiaurioti vaiko akysę tėvynės praėigą ir katalikystę, įkvėpti neapkantą lenkystės ir aukštųjų liūmų, neniekindamas nėko, nė visu biauriausiomis melagystėmis. Steigias teipo-gi sujudinti neįsitikėjimą dvasiškiems ir turtingesniems valsčionims, kurie paprastai yra labai neprieinami Rytų pakurstėjimams. Religijos mokytojei, kurios tiktai trečioje dalyje temokina (?) steigias veikti priešingai, bet iš visokių priežasčių jų įtekmė yra labai silpna. Tiesa, mokyklų įtekmė ir be to par greit pranyksta, par kietas gyvenimo išlygas ir pačią tiesą.

Mokslinyčios turi visokias pašalpas; taisant jas buvo žadėta, kad knygos ir kiti daiktai bus veltū dūti, bet prižadėjimas neišsipildė: paskui valsčius privertė išdūti ant tų reikalų kasmet po 10—20 rs. Par 1870—93 m. valsčėi išdavė ant nupirkimo mokslinyčioms reikalingų pašalpu iš viso 40072, arba apskirtai po 1742 r. ant metų.

Jau nū pat pradžios prie mokslinyčių buvo maži knygynai iš rankvedžių ir vaikų knygėlių. Pradžią padarė Maskvos knygų pardavėjas Syčėvas, kurs paaukavo 1865 m. visokių tinkančių knygėlių už 1650 rs.; paskui buvo valsčėi raginami, kad dūtu ant jų padidinimo kas met po 10 rs. Pagal sąrašą tūse knygynūse turi buti apie 150000 tomų visokių rankvedžių ir knygų, bet iš tikrųjų praėjusiūse metųse pasirodė, kad jų beveik visiškai nėra. Turiu čė pridurti, kad kuratorius Vilniaus mokslo apygardos į tas bibliotekas atsiuntė 2000 egzempliorių „knjga skaitymo pradinėse moky-

klošę,“ teipo-gi 500, „pėčėly“ ir 1000 „polskaja krywda i Russkaja Prawda“ ir daug kitoniškų panašių knygų.

Dėl palengvinimo įgavimo rusifikujančių knygų uždėjo 9 krautuves 1865 m., į kurias kuratorių ir Petraburko Ekonomiška Draugystė atsiuntė knygų už 995 rs.; 1867 m. uždėjo da 8 krautuves. Štai ką sako oficiališka atskaita 1886 m.: „knygų pardavimas iš krautuvių eina negirdėtai iš lengvo; nėkas nenori anų pirkti; pagaliaus tėvai, mokytojų įkalbami, kad pirktu savo vaikams atsakančias knygas, atsisako; valščeī šaltaī žiūrī į stokaī knygū ir rankvedžiū pradinėšę mokyklošę, nors ir buvo ir tokios, kurios neturėjo nė vieno elementoriaus.“ Iš tų krautuvių par 20 metų, t. y. nū 1870—90 pardūta tiktaī už 14389 r.; pastarajamę laikę parsidūda knygū par metus vargei už 500 rub.

Pravoslavni mokyteinei yra išskiriami, nors tai ir nesutinka su pradinių mokslinyčių tikslu; pagal įtatymą 1888 m. 13, VI išmokeščių nū žemės Kauno gub. kasmet asygnavojas 400 rub. ant užlaikymo 5 pravoslaviškų mokytinių agronomiškoje mokykloje Petravyčiūšę (Minsko gub.) teipo-gi general-gubernatorius moka kasmet 4050 rub. ant užlaikymo 7 bursų, kuriošę tilpsta 120 berniukų, sunų teip vadinamų „poselencų.“

Lygšiol ne žodžiu neužminiau apie moteriškas pradines mokyklas; jų tikt 7 tėra, įtaisytos buvo beveik tik dėl ruskių-poselencų dukterų; tiesa, kad pradinės mokyklos yra prieinamos vaikams abejos lyties, ale mergaičių yra neišpasakytai mažai; teip 1892 m. Paneviežio pavietė buvo tikt 17. Če priguli pridurti, kad moteriškose mokyklose turi mokyti paprastų moteriškų darbų, o vienok to nėra: kalvinių mokyklos, kurios užsilaiķė prie susirinkimų, buvo panaikintos 1889 m.; iš liuteriškų užsiliko tik 2: Kaunę ir Kiedainiūšę.

Apart pradinių žmonių mokyklų, kurių turime 162, yra dar kitos prie pradinių priskaitytos ir prigulinčios prie mokymimo Direkcijos; tos yra: dvikliasinės miesto mokyklos — 3, pavieto — 1. (matomai čē yra klaidė!), parapijinių — 22 liuteriškų 2, žydiškų — 7. keletas privatiškų, žodžiu 236 žemosios mokyklos. Apskritai jų užlaikymas 1892 m. kaštavojo 160923 rs., kurius sudėjo: viešpatystės rėdas 31625 r., sodiečių valščeī 73321, žydų kagalai

32543 r. ir tt. Patėmijimo verta, kad rėdo primokėjimai kas kart didinas, o valščių sulyginus su 1888 m. pasimažino ant 346 r.; par susimažinimą mokytinių skaitliaus, susimažino ir kiti šaltenei.

Mokytinių skaitlių par paskutinius 9 metus pasididino ant $1,14\%$, nors žmonių priauglis tamę laikę pasidaugino — $9,42\%$; tas prajovas paskui išsiaiškins. Mokytinių katalikų skaitlius susimažino par tą patį laiką ant $13,5\%$, nežiūrint į didelį žmonių priauglį ir administracijos rupestinumą. Katalikiškos mergaitės beveik nevaikščioja į mokyklas. Mokyklų rėdo pripažinta, kad mokynimas metūsę vaikų yra 12% visų gyventojų; jei tą pritaikinsime prie katalikų, tai atrasime, kad vaikų turi buti daugiau, kaip 140000, mokinas-gi tiktai 8097, todėl drąsei gali pasakyti, kad vargei $\frac{1}{17}$ dalis vaikų mokynimas metūsę sema moklą patinkantį rėdui.

Matome tadą, kad rėdo mokyklos netinka žmonėms ir joms terp anų nepasiveda; valščiui nedūtu, jei butu galima nę sulūžusio skatiko, nes ir dabar prie tokio meginimo iš viršaus, naudojas visais pragumais, kad tikt apkirsti išleidimus ant mokyklų, kas šiek-tiek aniems pasilenka. Kokiegi tokio mokynimo rezultatai? Par 30 metų mokės apie 75000 vaikų; pabaigę mokyklas 19000 berniukų ir 1500 mergaičių. Žinomas yra rusiškų mokyklų tikslas — praplatinti viešpataujančią ir „rusišką kultūrą terp laukinių, sufanatyzūtų žemaičių.“ Ar pasiekę tą tikslą? Tegul faktai parodo. Iš 10654 rekrutų paimtų 1885—88 m. pasinaudavo iš palengvinimo 4° laipsnio, t. y. pabaigę pradinę mokyklą tiktai 333, kas tai padaro vargei $3,12\%$ viso skaitliaus, nors procentas mokančių skaityti (lenkiškai arba rusiškai) atsakęs buvo 18,6—20, o 1886 m. net 26; mokėjimo lietuviškai skaityti lotyniškėmis raidėmis nesiima į skaitlių. Terp susirinkusių į Telšius 1888 m. ant mokslo prigulinių prie „opolčėnijos“ atsirado nedaugiau kaip 25 moką rusiškai, vilkmargės pavietę visulabiausei surusintamę, nes turinčiame net $3,16\%$ rusų-kolonistų, prieš trejetą metų tyrė viešpataujančios kaibos išsiplatinimą. Šitai ką apie tat rašė „Pam. kn. kow. gub.“ Čė lietuvis yra vikresnis ir drąsesnis už žemaitį, neteip paslaptingas ir neįtikias ir mažiaus niek-

tikis. Gyvendamas arčiaus baltrusių pasidavė jis angstesnei ir gilesnei ruskių įtekmei, slavų kalba daugiau jam yra žinoma, kaip žemaičiui. Vienok pasirodė (1890 m), kad tikt 6659 asabų, t. y. 4⁰/₁₀ temoka rusiškai skaityti, o 18130, t. y. 13⁰/₁₀ supranta rusiškai.“ Kauno pavietę 5,5⁰/₁₀ moka rusiškai skaityti, tū tarpu, kad mokančių skaityti lietuviškai kiekvienamę valščiujė priskaitysi šimtų. Seredžių valščiujė atsirado net 36⁰/₁₀ mokančių lenkiškai; priduria ruskei, kad „ant nelaimės“ mokėjimas lenkiškai skaityti Kauno pavietę yra didelei išsiplatinęs. Valščionis Raseinių pavieto labai greit ir rodžei moka lenkiškai, tū tarpu visi rupescei išplatinti viešpataujančią kalbą davė mažus rezultatus (3,5⁰/₁₀ mokančių rašyti ir 13⁰/₁₀ kalbėti).“ *Matyt, kad daug asabų, kurios išsimokė rusiškai, iš visokių priežasčių atkrinta į nemokėjimą rusiškai,*“ sako „Pam. kn.“ Dėl tų priežasčių atitolinimo įtaisyta perėitūšę metūšę 61 knygynas prie didžiųjų mokyklų „dėl platinimo tarp sodiečių mokslo rusiškai skaityti ir „tiesių pažiurių“.

Vienu žodžiu sakant, pradinis mokynimas Žemaičiušę užvylė ruskius, daug nū jo laukusius; jie patįs persiliudyjo, kad nė sapnūti negal apie Lietuvos suruskinimą su mokyklų pagalbą. Iš tikro, matome, kad nū 1885 m. pagrindas kas kart labiaus iššliauzia iš po jų kojų; skaitlius katalikų mokytinių mažinas, o žmonių neapkanta rusiškų mokyklų auga. Ant to susidėjo keleta priežasčių. Štai didžiosios: ant pirmos vietos padėsime nevaisingumą ir nenaudingumą mokynimo, nes žinios tošę mokyklošę gautos, niekam gyvenimę nedera, pagaliaus ir skaitlei, nes mokykloje vartoja rusiškas mieras, o pas mus yra vartojamos senos lietuviškos; žmogus išmokęs mokykloje arba kariumenėje rusiškai, o daugiau niekur negirdėdamas, turi užmiršti, tū labiaus, kad neregį paveikslų. Ant galo, mokyklos neturi geros šlovės tarp žmonių, mes, kas tiesa, mokytojei yra žmonėmis iš po tamsios žvaigždės, girtūklei ir paleistuvei; yra išimtis, bet retas. Nė vienas doras gaspadorius neleis vaikų į mokyklą. Tą žmonių nūmonę daugalyje vietų sulaiko dvasiškija ir augštosios liūmos, nors ir slaptu darbūdamies; tą patį parsitikrinimą platina ir žmonių literatura labai pas mus prasiplatinusi. Neabejotina, kad agitacija prieš mokyklas labai

darbšcei vedama; ant jos tai teip skundės administracija. Tą perskirti turėjo išėmimas įstatymų apie lietuviškų knygų platinimą iš po sudo kompetencijos ir padavimas administracijei, bet užsivylė. Tą patį gal pasakyti apie įtaisymą ir užlaikymą paslaptinių mokyklų; sudai, neregėdami jose nieko pikto, uždėdavo jūkingai mažą nubaudimą, šykanūdami par tat administraciją; įstatymai 15 kov. 92 m. perdavė tūs dalikus administracijei, bet vėl užsivylė: paslaptingos mokyklos kaip buvo, teip tebėra, tiktai giliaus pasisliepė . . . o vėl ir palicija paprastai tyli, nes tamė atrado naują pelno šaltenį; reikia pasakyti, kad ir pati valdžia išstoja tiktai priversta denunciacijomis. Denunciantų pas mus mažai, nubaido anūs paveikslai (?) baiso „chlopu“ atkeršijimo. Gana, kad tokių bylų buvo tik kelios, o sudo nusprendimai buvo mielaširdingi ir su atžvilgiu. Daug didesnė mūsų žmonių dalis moka nors skaityti ir kulturiškai stovė daug augščiaus už baltrusį, prisiartindami prie latvių. Suprasdamas savo tautišką skirtingumą ir istoriška kietumą, žemaitis, pasipuikydamas sako: „Žemė ir dangus praeis, o žemaitis pasiliks“! ir abejotinais nesidūs suruskinti. —

Vaišgantas.

Pirmoji auka Muravjovo.

Tikras atsitikimas.

(„Przełgl. Powasz.“ 1895 m.)

— Klausiate, ar pažinau Muravjovą? . . . Ir dar kaip! Jog tiek kartų reikėjo man susitikti su jū ant Vilniaus gatvių, o įpatingai pasimatyti sveikinant jį su kitais Karaliaus dienosė.

Tadą jo svečių priimti seklyčioje eilų eilomis sustodavo išrinktiiji visų lūmų: visųpirma kareivių viršinikai, paskui, dvasiškija, toliaus, bajorai, po jų miėsčionis su savo „galvą“, o ant galo valsčionis.

Muravjovas, kareiviškai apsidaręs ir žvaigždėmis apsikabinėjęs terp burio jenerolų įeidavo į seklyčią. Priėmes pirmosios eilios pasveikinimą, eidavo paeilei prie kitos primesdamas kiekvienam išrinktųjų buriui po ke-

letą žodžių gąsdinimo ar pagyrimo, bet visados toje pras-
mėje, kad būtų ištikimais caro tarnais. Muravjovas buvo
tai vyras augalūtas, plačių pečių, rustaus veido, o visas jo
budas nenoroms primindavo didelį buldogą (šunų veislę).
Galvą laikydavo palenkęs, akis lyg į žemę ibedęs, rodos
bijodavos žmonėms į akis pažiūrėti, o tūtarpu, žiurėdamas
prokaktą kaip vilkas, visą užmatydavo.

Reikia pripažinti tiesą: akis ir nosį turėjo tikro šunies;
iš karto pajusdavo, kur buvo galima suerzinti, ir tūjaus
numanydavo, kas galētu jam tą išpildvti. Kariškas iškilmes
atlaikant arba priėmiant svečių viršininkus, kadą budavo
apstotas jenerolų buriu, išsirodydavo, kaip dievaitis, prieš
kurį viskas dreba ir visi ant kelių pūla. Ir tikrai, Mura-
vjovas buvo tai baisus žmogus, kurs vistorijoje nebereikalo
gavo vardą viešatiel'io“ (kariko).

Ne iš oro pagavęs tą sakau, štai ir paveikslą parodysiu.

Jau 2 Vasario Liudvikas^{*} Narbutas „išėjo į mišką“ kaip
buvo sakoma; bet iš pat' pradžių sutiko jį nelaimė. Pas-
kirtoje vietoje turėjo susirinkti 300 „jaunikaičių“ o susirado
tiktai 7. Bet Narbutas nėkados nenusimindavo, nėkados
drąsumo nenustodavo; dėlto tai ir dabar padėjęs viltį ge-
ramę darbę ir tėvynės meilėje terp Lietuvių, 8 šaudyk-
lėmis pradėjo karę su Maskvą.

Neapsakomas buvo tai žmogus. Jis buvo kaip ir
sutvertas tokių partizantu. Kas valandą pasirodydavo
kitoje vietoje. Če užpūlo ant miegančių maskolių, ten atėme jų
vežimus su ginklais ir valgymais, tai vėl kitur, pačiame
vidurdiemyje, skelbia karę prieš maskolį ir renka sau pa-
galbininkus vyrus. Visur buvo, bet tik ne ten, kur jo
maskolei jieškojo; o tūtarpu vežimas paskui vežimo traukės
į Vilnių su maskoleis kareivais, pažeistais Narbuto kulkomis.

Nėra ko ir stėbėtis, kad jo vienas vardas uždegdavo
narsumo ugnį terp savųjų, o maskolius pripildydavo baimę.

Kas nepažino Narbuto, prišstatydavo sau jį kaipo
milžinišką vyrą; tūtarpu tas „Liudvikas“, teip mes jį va-
dindavome mokslų laikę, buvo tai mažas ir meilus gelton-
plaukelis, gražaus veido ir saldaus apsejimo su žmonėmis.
Bet tamę mažamę kunę buvo augšta dvasia.

Buvo jau susirinkęs apie 200 draugų, kada vienas valsčionis išdavė jį maskolių kareiviams, kurie tūjais ir apsiautė tą tėvynainių būrelį iš visų pusių. Mušėsi Narbutas lyg paskatiniosios ir padėjo galvą kartu su 12 draugų; likusiems pasisėkė išbėgti. Dievuži mano! Kas par gailėsis apėmė mus, tą išgirdus! Visi pripažino, kad jamę pražuvo stipriausis vadas. . . . Manę pasiekė tą nelaiminga žinia dar tą pačią dieną, o buvo tai — gerai atsimenu — Karvelio 13 diena, tą dieną, kurioje numirė Narbutas, mirė ir kunigas Arcivyskupas Žylinskas, o perkunas trenkė į bokštą šv. Rapolo bažnyčios Vilniuje.

Kelioliką dienų prieš tą atsitikimą įpūlo nedelios dienoje buris Lenkijos kareivių į Žoludkiemio kaimą („Žoludki“) Lydos apskrityje. Klebono tūmet nebuvo namie, tiktai kamendorius, kunigas Išora, bajoriškų tėvų sunus, Vilniaus apskrityje gymęs. Jį tai ir privertė tėvynainei perskaityti žmonėms, ilipus į sakyklą, kaip buvo daroma, manifestą t. y. raštą, kuriū Lenkijos tėvynainei žadino žmones susikelti prieš maskolius. Kaip tiktai perskaitė, dievmeldystei pasibaigus tarė jam.

— Dabar, kunige, bėgk su mumis į mišką, nes čė jau nebeturi darbo.!

Kamendorius užsimislyjo, ką veikti.

— Jog Tamista, sako jis, nelauksi čė ant vietos, iki ateis maskolei ir apkals pančeis. Bėgk, kol dar laikas, o paskui maskolei tegul vėją gauda po laukus.

— Parapija?

— Jog klebonas šendien grįžta, o dievmeldystė jau atlaikyta.

Kamendorius susimislyjo ar eiti kunigautų terp maskolio priešiniųkų.

Tūtarpu kaip žaibas praplito žinia apie sukylimą Žoludkų kaimė. Klebonas pagrižo, bet tiktai dėlto, kad jį suėmė maskolei nuvestu į kalinį kamendoriaus vietoje.

Kaip tiktai užgirdo apie tą kunigas Išora, tarė Narbutui:

— Reikia man grįžti.

— Tai-gi kam?

— Nekaltas klebonas vargsta už manę kalinyje, (o man butinai reikia jį išliūsuoti

— Teip — sako Narbutas — če tai jau kas kita, nors man labai gailu Tamistos, bet negaliu užturėti; o prisipažįsiu, kad ir aš teip-pat padaryčiau.

Važiūja sau Kn. Išora i Vilnių, atsidūda į maskolių rankas, išpasakodamas, kaip ten viskas atsitiko; reikalauja tiktai, kad išleistu nekaltą kleboną.

— O, labai gerai, kad Tamista atvykai, sako jau maskolei pasityčiuodami, — nes mums Tamistos labai reikia.

Kleboną išleidžia iš kalinio, o Kn. Išorą ima tyrinėti.

Buvo tūmet' Vilniaus gubernatorium dar Nazymovas, geras žmogus, bet vis-gi priverstas pildyti savo sunkią priedermę. Tyrinėjimui užsibaigus, Nazymovas nusprendė išsiųti aną ant 2 metų į Simbirną. Nesuspėjo išpildyti to gubernatoriaus paliepimo, — užvažiūja Muravjovas į Nazymovo vietą; paskui jį velkasi ilga vilkotinė tarnų činaunikų, jo paties surinktų ir išmokytų. Jų tai buvo darbas ūstyti takus, gaudyti ir tyrinėti. Iš pačių jau vardų gal numanyti, kad tai buvo garsūs vyrai: Čartov, Čertkov, Durnovo, Chitrovo, Paltov. . . .

Muravjovas paniekino pirmąjį nutarimą — išsiųsti Kn. Išorą, o išdavė naują — smerties dekretą.

* * *

Buvo tai vakaras 9 Gegužės diena. Buvau tadą teip-sau užėjęs pas Kunigą Nemekšą, kurs tūmet' dar nebuvo tokiu piktadėju (padlecu), kokių paskui liko, — bet buvo pralotu ir džekonu Vilniaus miesto. Sėdžiu aš pas jį ir romei šnekučiujau, štai ir belendąs pro duris žandaras su raštu nū gubernatoriaus pas Kn. Nemekšą. Džekonas skaito, o aš regiu, kaip jis visas mainosi; nubliško ir sako man tiktai tiek:

— Smerties dekretas.

— Ant kieno galvos?

— Tai slaptis.

Šiurpulis manę perėjo, kaip kas butu mudu apipylęs karštu vandenimi; mūsų šnekesis, išėjau ir grįžau namulio galvodamas, kas tai butu tas nelaimingasis . . . bet nékaip negalėjau ispėti. Turiu tamistoms pasakyti, kad kunigo Išoros tėvai, kaip tiktai gavo žinią, kad jų sunų išveš ant

2 metų į nevalią, atvyko į Vilnių su jūm atsisveikinti, nes kas dieną laukė tos liudnos valandos

* * *

Ryto ankstie apie penktą adyną eina Kn. Nemekša į namus buvusiojo dominikonų klioštoriaus, kur dabar buvo kalinis įtaisytas; parodžius vakarykštį generalgubernatoriaus raštą, buvo sargo įvestas į Kn. Išoros kalinelį.

Kalinelio viduryje stovi virdulys (samovaras), šalip ant vieno sūlo sėdi susilenkęs ir giliamę nuliudimę paskendęs klebonas Sirvydas, 70 metų senelis, nusudytas teip-pat ant 3 metų į Simbirska; o ant kito — kn. Išora, kurs, pamatęs ieinautį kn. Nemekšą, šoko vikrei nū sūlo ir bėgo pasitikti pralotą.

Kad buvo lipšnus ir jautrios širdies, tai ir apkabino kn. Nemekšą ir lyg pasigerėdamas tarė:

Kunige Pralotai, pagūsk ir nuramink kn. kleboną Sirvydą, nes baisei aimanūja. Ka aš čė neveikiu, idant jį palinksminčiau, bet nesidūda nuraminti.!

Pralotui širdis suvirė; bet susiturėjo ir paslėpęs savo jausmus. tarė iš lengvo:

— Mano Mielasis; palik kn. Sirvydą, o tačiau pamislyk apie savę!

— Tai, sušuko jūkdamas kn. Išora, didis tai daiktas ištrėmimas! Jei bent jau butų ant kokip 20 metų į katargą, tai numanau, o dabar . . . nėkai tai man. Tik gailu, kad mano seni tėvelei didžei sielvartauja, o labiausei vargšė motynelė!

— Oj, oj — ne jūkūk — sako džekonas, tiktai rūškies ant smerčio.

— Ką Tamista nori tū pasakyti? klausia kn. Išora, rimtai į jį pažvelgęs, kaip norėdamas jo mislis įspėti.

Kn. Nemekša paėmė jį už abiejų rankų ir suturėdamas visą širdies mušimą, nubalusiomis ir drebančiomis lupomis typlomis tiek tiktai ištarė:

— Naujasis gubernatorius panaikino Nazymovo dekretą — esi nusudytas ant smerčio. Kn. Išora krupterėjo pirmamę akies mirksnyje, rodos šalip jo perkunas butu nutrenkęs . . . truputelį pamislyjo, o paskui, akis į dangų pakėlęs, tarė:

— Viešpatie Jezau, buk valia Tavo! . . . O kaip man reiks žuti, pakartas busiu, ar paršautas?

— Nieko nežinau; tiek tiktai man žinoma, kad reikia tūjaus Tamistos spavėdnės išklausti.

— Tai ši dieną reiks man numirti?

— Šią dieną, ir tai netrukus.

— Tai visa gerai, bet dūkite man nors valandelę prisirūšti. Tai ne jūkai

— Negalima nė valandele pratraukti, tūjaus ateis Tavę išvesti.!

Tai ir taip te bunie, atsakė kn. Išora. Vardan Dievo! Kada senutelis Sirvydas atsistojo ir akis atveręs kaip iš sunkaus miego nubudęs pasistėbėjo, neišmanydamas, ar tai jis sapnyje mato, ar tikrai yra — kunigas džekonas jau sedėjo ant sūlo, o kunigas Išora atsiklaupęs, giliausiu gailiesiu perimtas, pradėjo spaviednę — paskutinę spaviednę.

Kn. Sirvydas negalėjo suturėti savo jausmų: atsiklaupė, pasirėmė ant sūlo, ir galvą į delnus suėmęs paslėpė veidą ir ašaras, kurios birėjo, kaip gaili rasa.

Tamę laikę ant kalinio koridorių jau buvo girdėtis vienodi ir sunkus kareivių žingsniavimai, paskui vienas ir kitas viršininko žodis, trenksmas šaudyklių statymo ant aslos, ir — atsivėrė kalinio duris, terp kurių atsistojo augštas žandaras.

— Vaše visokopre pradėjo sakyti, keldamas ranką prie kaktos; bet štai pamatė tą pasistėbėtiną spaviednę. Neužbaigė žodžio, tiktai susiraukęs atsitraukė ir tyломis uždarė duris.

Keletą minučių praleidęs vėl įkišo galvą, kaip ragindamas užbaigti spaviednę.

Ant bažnyčios bokšto mušė laikrodis iš rėto 6 adynas, o ant žemai nulenkto klupancio kunigo galvos dėjo pralotas kryžiaus ženklą ir kalbėjo šventus žodžius, dūdamas išrišimą iš griekų.

Karštai pabučiavo kalinis tą rauką, kuri jį žegnojo prieš smertį, paskui atkalbėjo kartu trumpą maldele, kaipo užgana padarymą už nusidėjimus, o paskui apsikabino abudu kunigu verkdamę ir bučiūdamiesi.

— Busi danguje laimingas, atmink ten ir manę, tarė pralotas, negalėdamas ašarų suturėti.

— Atminsiu, atminsiu, atkartojų nūširdžei kn. Išora. Bet Tamista manę palydėsi lyg smerčio vietas?

— Palydėsiu; tikt dabar ant valandelės paliksiu Tavę vieną su V. Dievu. Su jū šnekėk dabar, o kada reiks, tai ir aš ateisiu.

Jau tarp durų buvo pralotas, kada kn. Išora dar nuvėrė jį už rankos.

— Bet aš vis-gi dar pasiregėsiu su savo tėvėleis ir atsisveikinsiu?

— Nežinau, ar leis!

— Nu, nu, kunige pralotai. Apsisuk Tamista, apie tą. O paskui, šypsodamas pridurė. —

— Pasakyk Tamista — ar ant paršavimo, ar ant pakorimo?

Labai mat jam tai rupėjo, nes buvo šaunus medžiotojas.

Tardamas žodžius: „Nežinau, bet atsidūk ant Dievo valios“, uždarė pralotas duris ir skubinosi pas gubernatorių.

Ant nelaimės — kaip tyčiomis — susitiko tarp kalinio vartų su kn. Išoros tėvais. Senelei nešė sunui draug su ašaromis ir pinigų su valgymais į tolymają kelionę, į Simbirską.

— Dvasiškas Tėveli, klausia gražei P. Išoriene, ar nežinai Tamista, kada išvažiuos mūsų sunus?

— Šendien! atsakė greitai kn. Nemekša ir suturėdamas širdies sopulį, skubinosi tolyn.

— Šendien?! sudejavo abudu seneliu, o P. Išora eidamas kartu su kn. Nemekša, priturėdamas jį, tarė:

— Prašom dovanoti man, kad drįstu paklausti, — ką-gi tai žudys šendien, nes Lukiškyje stato kas žin' kokį stulpą, ar gal kartuves?

— Kas ten žino, mano prietelei su Ponu Diev', pasakė umai kn. Nemekša, nulenkdamas galvą, ir šalinos greitai, idant išsiliūsūtu nū sopulingo tyrinėjimo.

Toje pat valandoje iš kalinio koridorių sukilo bubinų balsai . . . ponai Išoros krupterėjo, lyg kokią nelaimę pajausdami, nes gerai žinojo, ką tai reiškia tas „smerčio

maršas“, kurs visados palydi kalinius, vedamūsiūs ant nužudymo.

Ir kn. Nemekša sustojo. Atsimine, juk tai jo sunki priedermė buti dabar prie kalinio, o če kareivei ir be jo rūšias išeiti. Grįžta tūjaus į kalinį, bet štai — iš kalinio vartų terp bubinų trenksmo ir graudaus triubų balso išeina eilos maskolių — kareivių su primuštomis šaudyklėmis ir blizgančiais bagnetais. P. Išoros pasišalino; jiems rupėjo pamatyti, ką tai dabar veda ant nužudymo, bet draugė buvo matyties ant jų meilaus veido neramumas ir tikras skausmas.

Vienodais žingsneis verčias iš kalinio vartų eila paskui eilos. O kada-gi, tare jie, bus galas tiems kareiviams ir kada-gi paregėsime kankintinį. — Terp kareivių eilių pasirodė kas ten jūda... Prisižiuri labiau... ir staiga sukliko moteriškas balsas:

— Jezau, Marija, mano vaikas!

Tai buvo vargšės Išorienės balsas. Parkrito jį apalpusi, kaip tikt pamatė savo sunų, vedamąjį nužudyti. Vyras pūlo gaidinti moterį, o če ir jam širdis plyšta, ir dušia jau prie sunaus, su kuriū jau nebepasimatys ant šies žemės.

— Pone paručnikai, šaukiasi prie einančio šalip kareivių su pliku kalaviju apicieriaus p. Išora, klupodamas ant žemės ir ant rankų laikydamas savo apalpusią moterį — pone poručnikai....

— Nelzia — suniurnėjo apicieris ant jo pažvelgęs ir lyg nieko nematęs žingsniavo toliaus. Susiglaudusios „šinelių“ eilos neleidė sunui paregėti tėvų; o bausis bubnų trenksmas ir triubų balsai nepraleidė ir alpstančios motynos klyksmo.

O gal teip ir geriau....., nes bausis širdies skausmas, pakilęs atsisveikinant su tėvais, gal butu aptraukęs tamseis debeseis tą neapsakomą nekaltos dušios skaistumą, atsidavusios ant Dievo valios ir paskędusios Dievo meilėje, teip gražei spindančios, kaip grynas, nė mažiausiu vėjeliu nesujudintas, ežero vandū, kuriamę atsimuša mėlynas dangus.

Kareivių eilios traukėsi link Lukiškių, o žingeidžių ir žiopių buris kaskart' vis didinos. Visa, rodos, sujudėjo.... žmonės bėga, stumdosi ir klausia kits-kito, ką tai čė veda. Ir aš išbegau.

Iš karto nieko nemačiau, kaip tiktai žmonių burį, o viršui jų galvų blizgančius bagnetus....., tas buris slinko į tą kraštą, kur aš stovėjau, dėlto tai, atsitraukęs į šalį, apsistojau ant vieno namų slinksčio ir stėbėjau.

Pamačiau jį..... Terp susiglaudusių eilų ėjo mano mylimasis kn. Išora gretu su kn. Nemekša. Niekas negalėtu įspėti, katras katrą veda ant smerčio; kn. Nemekša eina nubliškęs, kaip nabaštinikas, o kn. Išora teip linksmas ir ramus — visados jis buvo toksai — kaip pasivaikščioti eidamas..... Iš tikro, negalima buvo nū jo akių atitraukti, ir matytis buvo, kad visi gražiavosi ir gerėjosi jūmi. Kur tikt pažvalgsi, visur regi ant akių ašaras ir girdi dusavimus arčiaus stovinčiųjų.

Pamatė manę ir linksmi sveikino manę, dukart' kepurę pakeldamas, o toliau — jau nieko nebemačiau, nes akis aptemo ašaromis, nors nūlat' šlūsčiaus. Ejau į Lukiškį. Ploto (plečiaus) viduryje stovėjo tas baisasis stulpas.... Ačiu Dievui — tariau — tai vis ne tos biaurios kartuvės.....

Aplinkui keturkampį darydamos sustojo kareivių eilios — o už jų žmonių minios..... Kada kunigas Išora atsistojo šalip stulpo, — visiems nutilus lyg kvapą sugniaužus — perskaitė jam smerčio dekretą nušauti.

— Garbė Dievui — pasakė drąsei — o jums dovanoju iš visos širdies.!

Pūlo dar sykį ant kelių, pasimeldė valandėlę — trijų — keturių Sveika Marija ilgumo, o paskui pabučiavęs kryželį, kurį rankosė laikė kn. Nemekša, ir priėmęs jo palaiminimą, pats persižegnojo ir paskui su linksmu veidu peržegnojo savo ranką ir žmones; o paskui tarė balsei į stovinčius kareivius:

— Vardan Dievo — esmi jau pasirūšęs!... -Tūjaus pradėjo vilkti ant jo „smerčio marškinius“. Buvo tai apdaras, kurs kalnieriaus vietoje turėjo lyg kokį maisčelį prikabintą, kurs gilei užsitraukia ant veido; prie to kapturo (maišelio) buvo pridėtas lopinys, idant tamsei uždengtu

akis; rankovės teip ilgos, kad į jas rankas įkišus, galima pririšti galais prie stalpo.

Žudytojai, ar protą nustojo, ar gal pirmą kartą matė tokį apdarą, užtrauke visas tas ilgas rankoves (kunigui) ant rankų ir nebežinojo, ką toliaus veikti. Tada pats kn. Išora nuleidė rankoves, o įkišęs rankas į tam tikslui padarytas skylės rankovių vietoje liepė rankovių galais pririšti prie stalpo.

Baisi buvo valanda, kada užtraukė jau ant veido tą nelaimingą kapturą. Kvapās krutineje susiturėjo. Toje pat' valandoje viena priestininų kareivių dalis išėjo iš eilos ir sustojus prieš kn. Išorą rūšies šauti....

Ir aš, ir daug kitų suklaupėmė ir karštai meldemies, idant V. Dievas teiktusi malonei priimti tą dušią, kuri tūjaus stosis ant Jo sudo.

Tamė akiemirksnyje atsiliepe aiškus balsas kareivių pardėtinio..... ir šuvių trenksmas iš 10 šaudyklių apreiškė mums, kad toje valandoje jau tikrai atsivėrė dangaus vartai — Viešpaties tarną priimti.....

Pirmoji auka — ištarė kas ten šalip manęs, atsidusė-damas. Atsigrėžiau. Tai senas vienas Lietuvis. Slūsto jis ašaras, kurias jam kaip žirnei birėjo ant ilgų pažilavusiųjų usų.... dar kartą pažvelgė į tą baisų stalpą..... jau kareivei atrišė nū jo tą jauną tėvynainį, nukankintą už tėvynės meilę.....

Aš negalėjau ilgai veizdėti ir tūjaus nusigrėžiau. Pakėliau akis į dangų lyg tartum vildamasis tinai pamatyti mano mylimąjį Išorą, bet jau nebesuskyletą maskolių kulkomis, ale dangiškoje garbėjo su vainiku ant galvos, o su pergalėtojų palmą rankoje..... V.

Žinios iš Lietuvos ir svetur.

Panevežys. Kovo mėnesyje praėjusiųjų metų viso apskričio rinkikai (sboršikai) suneše į izdo namus mokesčius sidabrineis pinigais, norėdami nors čė gauti už jūs tikrą prekę. Pinigų ro kavimo urėdą pildantieji už naujesnius sidabrinčius rublius paskyre 80 kap., už senesnius-gi 60 kap. arba 55; nenorėdami ir negalėdami tiek daug ant savo pinigų trotyti žmones nuėjo pas žydus jūs išmainyti — tie. su izdinikais susikalbeję, apie aukštesnę prekę ir girdėti nenorėjo.

Rinkikams nei kur pasidėti — ne vienas ištare: tokiu budu paskutinę karvę turesiu pardūti ir mokesčiams dar neužteks. Grįžta į izdōnamus, pasitaisę jau ant aukos atsidūti, Štai atsiranda kunigas Stakiala su rinkiku savo sodžiaus ir veizdi, ką darys su jų pinigais. Mato, kad tiek pat tedūda, kaip ir kitiems. Negalėdamas žiurėti į tokią savųjų skriaudą, pareikalavo nu izdiniko Liackio, kad išdūtū raštą, jog negalima yra prijēmti sidabrinio rublio už rublį. Tas, didžiomis akimis ant kunigo pažvelgęs, suprato, jog toks raštas dėl jo pavojingas, dėlto noromis-nenoromis prijēme sidabrinius pinigus pagal tikrą jų vertumą. Bet ne visi turėjo tokius apgynėjus, kaip kun. Stakiala, dėlto ir nežmoniškai tapo nuskriausti, Kilsta dabar klausymas, kamę priežastis tokio mūsų žmonių nuskriaudimo? Tiesa, paskutiniūse laikūse sidabro tiek iškasta, kad jis visai atpigō. Kastuvių valdytojei nežino jau, ką su sidabru beveikti ir už pusę senosios prekės jį pardūda.

Nėra ko stebeties, jog ir sidabrinei pinigai šendieną turi daug mažesnį vertumą, nekaip seniaus — ir jau visai kas kitš yra penki auksinei rublei ir penki rublei sidabrinei. Dėlto, nu kelių metų jau Europos viešpatystes apmasto tą klausymą, kaip pagelbėti žmones nu skriaudos ir bledes iš priežasties sidabro vertumo nupūlimo? — Vokietijoje, kamę kitoniškas rėbas, patįs žmonės pradėjo valdžios reikalauti, idant sidabrinei pinigai lygei eitu su aukšineis. Susiriukimas nusprēnde, kaip žmones norėjo — išėjo parėdimas, užlaikas sidabro vertuma, dėlto ir talerai šendieną vartojas, kaip senoveje. Prancuzijoje, Austrijoje ir Valakų žemeje kiteip nutarta: ten išėjo įstatymas, kad tikri pinigai butu tikt auksinei, sidabrinis-gi vartoti vien dėl apmainymo jų į smulkesnius pinigus; dėlto, kas moka didesnį pinigų skaitlių, tas turi auksu mokėti. Toks apsiereiskimas dar labiaus numażino sidabro prekę, nes mažiaus jo reikalauja dėl pinigų išdirbimo. Nėra jau ko belaukti, kad tos viešpatystes, kurios panėkino sidabrą, kaipo netinkantį ant pinigų, norētu vėl prie jo sugrįžti.

Maskolijoje-gi pinigiskų reikalų ministeris parėdė ir apreiskė, jog visi sidabrinei pinigai senesnieji ir naujesnieji turi buti prijēmami prie mokesčių ir apmainymo, visūse izdo namūse pagal savo tikrą vertumą t. y. rublis už rublį, pusrublis už pusrublį ir tt., atskirus, žinoma, nupilavotus ir sugadintus sidabrinus pinigus. Lietuvoje, tikt „cirkuliarai“ gubernatorių ir jeneral-gubernatorių, dėl mūsų nuskriaudimo išdūti, tūjaus garsinos ir pildos, parėdimai-gi aukštesniosios valdžios, dėl žmonių naudos išleisti, par ilgą laiką mažesneis poneleis yra slepiami. Iš to, žinoma, kŭveikiausei rupiras pasinaudoti žyda. Kadą jau visokius urėdus pildantieji ir žyda! nu mūsų ukinikų iščiulpe už mažą prekę sidabrinus pinigus, tūmet dave žinoti apie ministerio parėdimą, užlaikantį sidabrinų pinigų tikrą prekę. Tegul tai bus ant parsergėjimo tiems ukinikams, kurių sidabrinei pinigai išliko nu apgaudinėtojų nagų. — *Eigirdas.*

Kaip Rietaviškei pasinaudojo iš kunigo Gugio į Kretingos kloštorių išvežimo? Valstine vaikų mokslinycia Rietave, atitolinta nū miestelio už varstą, turi įpatingą butą, kuriame vaikai iš sodų

gyvena. Iš tos priežasties vaikai toli nū bažnyčios ir akių gerų žmonių, kurių užveždėjimas butinai yra reikalingas angantiems, visūmet yra po akių mokytojo, priešo katalikiškam tikėjimui ir mūsų tautai. Nėra ko stebeties, jog toksai mokytojas, darydamas pagal įsakymų savo pardėtinių ir savo numūnes, visokiū būdu stengias palenkti vaikus prie stačiatikystės, ar tai dūdamas ne katalikiškas knygas, ar tai liepdamas ne katalikiškai melsties, ar tai ant galo, šnekėdamas priešingai mokslui katalikų tikėjimo. Tėvai nesirupina apie tą, ką su jų vaikais daro mokytojas — maskolius, žino, kad jis vaikus mokina rašyti ir skaityti, to jiems ir užtenka; visas rupestis išsaugoti vaikus nū užsikrėtimo priešingu mokslu katalikiškam tikėjimui, sudėtas yra ant kunigo. Bėt reikia žinoti, kad šiamę laikę mūsų kunigai yra didelei suspausti; kunigas negali kariauti su maskoleis, jeigu nenor už tikėjimą nukentėti, žmones-gi priešingai — daug galētu, kad tarp jų butu vienybe, nės maskolėms labai lengvu yra vieną kunigą išvežti į kloštorių, arba į Maskoliją, bėt kelins tukstančius, ar kelius šimtus žmonių pražudyti jie ne nori, nės tai butu labai garsus ir bjaurus akysę visu sviėto darbas. Tėvams nerupi darbai mokytojo mokslinyčioje, o sėkla nedora jau pasėta širdyse jaunu vaikėliū!!! Kunigas Gugis, nenorėdamas pražudyti savo dušos ir vaikų, labai priešinos visiems darbams sumaskolijimo, už ką užtrauke ant savęs nėapykantą paties mokytojo ir jo viršiniku. Vaidas kunigo su mokytoju mažne visūmet atsitikdavo mokslinyčioje akysę vaikų, kurių skaitlius kas metą mažinos teip, jog paskutini metą buvo jų iš parakvijos vos 14, nes tėvai, girdėdami nū vaikų, kas dedas mokslinyčioje, nebleido į ją, vienok didelei kalti buvo už tą, kad nesipriešino mokytojui, žinodami jo piktus darbus. Kunigas Gugis savo atliko, par keturius metus išnaikino visą darbą sumaskolijimo, kuri rupestingai dirbo mokytojas, bėt už tą visą gavo dvejus metus kalėjimo Kretingos kloštoriuje, pagal nusprėndimo ministerio. Dabar veizdėkime, kas atsitiko kunigui Gugiui išvažiavus į kloštorių? Rietaviškei neteķę kunigo par savo kaltybę, neatsibudó iš miegó, po kunigo išvežimo prieveže vaikų daug daugiau, nors par visą žiemą nebuvo mokslinyčioje kunigo. Mokytojas visą žiemą turėdamas vaikus pas savę, be jokio užveždėjimo kunigo, darė su jėis, kas jam patiko; par tą stojis, jog kunigo Gugio visas darbas nuėjo ant nėko ir jo kentėjimai dėl parakvijos paliko be vaisiaus! Kunigas Breiva tur darbą jau atliktą iš naujo dirbti, bėt ar tai verta? Gaila vaikų, tiesa, bėt nedori tėvai ir kito kunigo darbą pavers į nėką, nes žmónėms, turintiems pilvą už Dievą, dvasiški daiktai mažai rupi. Jeigu teip visi žmónės darytu, tai maskolei labai greitai ivestu savo pravoslaviją, nes kunigus nesunku yra maskolėms išvežioti į kloštorius ir Maskoliją, į jų vietoje popus pasodinti, jeigu žmónės neprieštarauja. Rietaviškei garsingi yra iš savo turtų: pas jų butai puikus, arklei gražus, bobos derlės silkūtos; vis tai rodo, kad, turėdami pinigūs ant raškažių, negali buti nuteisintais, jeigu gyvena tamsybėje, nenorėdami išleisti keletą skatikų dėl nusipirkimo gerų knigėliū, arba parsigabenimo gero laikraščio. Kitosę parakvijosę žmónės neturtingi daugiau moka, nes nesigaili dalies paskirti iš menko savo turto dėl nusipirkimo

gerų knygų; geriaus klauso kunigo, nes apšviestėni yra. nekaltėsnį vedą gyvenimą ir didžiaus Dievą myli. Maskolei išranda vis naujus budus, dėl veiksnio partraukimo musu į stačiatikystę; mums teipogi reikia iš savo pusės galvoti ir išrasti pragumus dėl geresnio atsipriešinimo ir užlaikimo savo švento tikėjimo ir tautos: tam tikslui užvis geriaus atsako gėros knigeles ir geri laikraščiai, kur yra patalpinti išmintingi pamokymai ir parspėjimai. Jeigu Rietaviškei ne paklausys to parspėjimo, tai ne ilgai trukus sulauks savo tarpę žmonių, užkrėstų ne katalikišku mokslu, su širdžia be meilės Dievo ir artymo, kurie be kankinimų už tikėjimą, už kokią nors menką pažadėtą lūšybę. arba gal ir už kvortą degtines, atsiskirs nū savo motynos, katalikų Bažnyčios. Ant galo, suvarginti graužimais sąžinės, negaudami sau vietos ir žadėto pelno, pasklys po gires kunigaikščio, užstodami kelią praeiviui, o nekarta — savo tėvui, ar motynai. Laikas jau atsibusti iš miego ir pasakyti sau: tegul bus gana mums vienos aukos už musu vaikus kunigo Gugio, toliaus teip darykime, kad budami garsingi iš turtų, butumem dar garsingesni ir garbės vėrto pasielgimo!

Rietaviškis.

Kaunas. Naujos maskolių žabangos ant musų jaunuomenės augštesniosė mokslavietesė. Supranta maskolei gerai, kad sunku yra atversti ant stačiatikystės suaugusį ir tikejimą sutvirtėjusį lietuvi-kataliką, todėl nūlatais meta kilpas ant jaunos kartos, kuri jų akysė rodos minkštesne dirva dėl priėmimo stačiatikystės seklos. Par daug jau auksus yra darbai mokytojo-maskolio valstiniosė mokslinyciosė, kad turėčiau jūs čė priminti. Gimnazijosė ir progimnazijosė bemaž kiekviėnas mokytojas, žinoma maskolius, laikę savo lekcijos, įpatingai vistorijos, primeta po vieną — antrą žodį dėl pagirimo caroslavijos ir išpėikimo katalikystės, parkreipdamas pagaliaus vistoriškūs atsitikimus. Lengviaus jiems buvo tą darbą varyti Kauno gimnazijoje, kamę par keletą metų nebuvo dvasiško mokytojo, nes Šviesiausis Vyskupas patolei nedave ten kunigo, pakolei neprizadėjo maskolei nēvaryti vaikų į cerkvę ir duoti liuosybės dvasiškamę mokinimę. Tamę tat laikę, pagal dirėktorius Kalnierius užmanymų, atvirai pradėjo skelbti stačiatikystę, savarius prieš lekcijas mokytinius-katalikus į gimnazijos salioną, kamę popas. parskaitęs kokį nors parskyrį iš Evanelijos, savaip jiems išguldinėdavo ir už ciėcorių maldas skaitydavo. Pakelus tikt balsą Šviesiausiam Vyskupui, nuo to darbo apsisotojo. Tūtarpu silpnesnių tikėjimę tėvų-katalikų vaikai parstojo Bažnyčias lankyti, pradėjo kunigus išjūkti ir, parskaitę keletą knygų iš gimnazijos knygyno, paliko naujos gadines mokytais — bedievis?! Tūmet jau Kalnierius sutiko ant reikalaujamų Vyskupo sąkalbų ir prijėme kun Pronckētį už dvasišką mokytoją, kurs nū praėjusių metų pradėjo į gimnaziją vaikšioti. Šimetą, atsirado Kalnieriaus sėkejas Palangos progimnazijoje — inspektorius Polzinskis, kurs šėip ėmes savo užmanymus išpylditi. Susirinkus mokytinėms ro šių Velykų į progimnaziją, 2 dienoje Balandžio mėnesio, ant pirmos lekcijos 4 klesoje Polzinskis geograpijos mokslą pradėjo nuo šių žodžių: „Aš gavau paliepimą nuo ministerio žmonių apšvietimo, kad parmai-

nyčiau tą maldą, kurią kaskart prieš ir po lekcijų kalbate — tai-gi turėsite susirinkti į žemąjį koridorių ir parskaityti ten maskoliškai Tėve mūsų ir maldą už ciėcorių; tą atmainą įvesime nuo ryt'dienos, pirmasis skaitys Stanislavas Grudžinskis, antrą dieną Antanas Vaičiukauskis.“ Po visų lekcijų mokytoinei susirinkę tarp savęs nutarė nėjokių maldų neskaityti. Grudžinskis žadėjo pirmasis pakelti balsą prieš tas maldas.

Ant rytojaus, suėjus mokytinėms į klesas, inspektorius visiems katalikams liepė susirinkti į žemąjį koridorių. Jiems ten bestovint atėjo š mokytojai ir Polzinskis, kurs tūjaus sušuko: „Grudžinski, maldas skaityti!“ — Tas pabugo ir, nėko nesakęs, pajėme nuo jo knygas, paėjo į priešakį mokytinių ir parskaite maldas. Toks maskoliui pasidavimas ir žodžio neužlaikymas labai nepatiko jo visiems draugams, kurie tą dieną iš nuliudimo ir nusiminimo nebįmane, kur pasidėti. Bet turėjo viltį, kad Antanas Vaičiukauskis, kuriam paskyrta 4 dienoje Balandžio maldas atskaityti, nesibijos nū skaitymo atisakyti ir jį visi draugai užtars. Mokytinių išrokavimas išėjo pagal jų norą. Susirinkus visiems į klesas ir suėjus į žemąjį koridorių antrą dieną, kaip buvo liepta, inspektorius tūjaus sušuko: „Vaičiukauski, maldas skaityti!“ — Tas-gi atsiliepe: „Mes tokių maldų, šv. Bažnyčios neužtvirtintų, skaityti negalime!“ — Tūkart inspektorius! „Ką, ką — maldų nenori skaityti?“ — Pradėjus Vaičiukauskiui priešintis, draugai jo, įgavę drąsumą, vienu balsu patvirtino jo žodžius. Inspektorius toliaus kalbėjo: „Kaip jūs drįstate taip sakyti! inspektorius tai liepė, kuriam suteikta bairi valdžia, kurs pirmąją po ciėcoriaus užima vietą ir kurs turi atsakyti prieš visą Rosijos viešpatystę! — Vaičiukauski, ar skaitai maldą? Jei ne, tai tūjaus progimnaziją uždengiu ir jūsų nei į kokią mokslovietę neprijėms!“ — Vaičiukauskis atsake: „Mums tokios maldos yra užgintos!“ — „Ar žinote, ką tas ženklina — tai yra maistas! o ar žinote, kamę maistiniams vieta — ant Sakalino!“ — Šauke Polzinskis ir, atsisukęs į Vaičiukauskį vėl tare: „Vaičiukauski, aš tavę klausiu, ar skaitai maldą?“ — Šis atsake „Neskaitysiu!“ — „Jums nebus griėko, jei kalbėsite tas maldas — trauke inspektorius — dėlto, kad turite išpylditi paliepimą savo valdžios! jei jūs skaitote tą sau už griėką, tai žinokite, jog tas griėkas bus ne jums, bet ministeriui!“ — Vaičiukauski, ar skaitysi maldą? jei ne — tūjaus busi išvarytas iš progimnazijos ir daugiau niekur negalėsi pastoti!“ — „Neskaityau!“ — atsake Vaičiukauskis. — „Ubiraisia iz progimnazii i bolše neprikodi!“ — sušuko ant jo Polzinskis ir kitų užklause: „Ar daugiau nieks neskaitysite maldos?“ — „Nieks!“ — atsake mokytoinei. Ir pats inspektorius tuojaus ėme maldas skaityti. Bet mokytoinei ir to nenorėdami pradėjo šaukti: „Mums pagaliaus ir klausyties negalima tų maldų!“ — „Jūs, kad nenorite, nesimelskite ir kur norite, ten sukites, o aš dėl jūsų į Siberiją n'ėisin, aš turiu parskaityti!“ — užbenge Polzinskis.

Garbe Tau, Lietuva, jog Tavo sunų, kaip pirmųjų amžių krikščionis, drąsei atsako budelėms: „Nerukinsime kodilo stovylams!“ Tavo aukuras (altorius) sukruvintas štai dabar prijėme naują auką

Ant. Vaičiukauski! — o už ką? už paleistuvystę? ne! už žmogžudystę? — ne! už maištą? — ne! už kagi? — už neskaitymą maskoliškų maldų! . . . Atvažiuos dar iš Rygos kuratorius ir sudys Palangos progimnazijos mokytinius už išpyldimą savo tikėjimo priėdėrmį! . . . Petrapyli, kurs giriesi duodas liuosybę išpažinimę katalikiško tikėjimo, veizdėk, ką daro Kalnieri ir Polzinskei! . . . *Lavenaitis.*

Pompėnai (Panevežio apskr.) Ant krašto upės Lavenos dvare ponios Tokailienės, Niurkoneis vadinamę, nu pusės amžiaus jau stovi puiki, nemaža murine koplyčia. Ponams Siesickiams čė dar gyvenant, ta koplyčia turėjo savo kunigą. Maišto metusę ji tapo uždengta. Aplinkinei gyventojei įpatinai senesnieji jos labai gailėjos, nes patogų jiems budavo čėpat atlikti krikščioniškas priedermes. Todėl, su šašaromis į ją veizdėjo, laukdami tos valandos, kadą galės į ją įžengti? Šiamę prispaudimo laikę, kadą negalima yra gauti, nu svietiškos valdžios daleidimo bažnyčių statyti ir taisyti, maža buvo viltis koplyčią atidaryti. Ponas Kozakauskis, vienok, užmanė ją atidaryti ir joje dievmeldystę įvesti. Dūdamas gera paveikslą ir visūmet suteikdamas rodas savo tautiečiams ukės reikalusę, tas ponas savo užmanymo išpyldimę dave paveikslą ūlumo ir bažnytiniūšę dalykūšę. Čė valščionis, vieni priversti, kiti iš geros valios daro susirinkimus dėl nutarimo burliokams cerkvę pastatyti, tūtarpu p. Kozakauskis važinėja į Kauną ir Vilnių dėl Niurkonių koplyčios atidarymo. Valščionis, ant galo, padare „prigovorą“ suvežti medžiagą ir visokiū būdu padėti burliokams Toliunūšę cerkvę pastatyti, ponas-gi Kozakauskis apturejo tą, apie ką labai darbavos. 1894 m. Gegužės mėnesyje Niurkonių koplyčia tapo atidaryta, iš naujo pašvęsta ir, par 30 metų tylėjusi, vėl suskambėjo nu balso kunigo, ten dabar šv. Mišias laikančio. P. Kozakauskis pasirupino ją iš vidaus ir oro puses pagražinti ir puikius — brangius bažnytinius apdarus joje isteigti. Tas tėvynės mylėtojas savo darba is ukės reikalus ir bažnytinius dalykus dūda suprasti lietuviams, jog katalikyste ir geras dvasišku i medžiagišku turtu užlaikymas ir sunaudojimas yra sakalbos, nu kurių suvartojimo priguli Lietuvos tvirtumas. Įvesta Niurkoniūšę dievmeldystę par p. Kozakauckio rupesni parodo dar jo meilę dėl senelių, ligonių, pavargusių ir kudikelių. Kas nežino, kaip vargū yra par aštrū ora ir šlapią kelionę senelems, lignonims ir neturinčems kūm gerai apsilikti tolimoje parakvijos bažnyčioje atlikti krikščioniškas priedermes? Kokį tat gerą jiems padaro artymoji koplyčia, kad, negalėdami į bažnyčią nukeliauti, jčje susirinkę, geriaus kaip namie, Dievą pagarbina ir, atvažiavus keletą kartų ant metų kunigui, šv. Mišių išklauso ir kitas priedermes atlieka, įpatinai Velykinę spavednę! Suprasdami tą, patis parapijonis Paistrėje, už pusanteros mylios nu Pompėnų, iki šiai dienai užlaikė medinę koplyčią. Nusidave jiems maišto metusę apginti ją nu uždarymo ir, nelaukdami uždrandimo pagaliaus bažnyčių taisyti, jie savo koplyčią gerai apveizdėjo ir šendieną iš to džiaugias. Tūtarpu gailu ir pamislyti, kiek tē išnyko mūsų Žemaičių viskupystėje nu koplyčių, bet pilijū — par kunigū ir parapijonių apsileidimą, jog netaise jų, kadą nereikėjo tiek pinigū

išleisti dėl gavimo daleidimo, jas atnaujinti. Puikios buvo bažnyteles Denbavę (Smilgių parakvijos), Načiūnų (Keidainių p.), Purpliūšę (Laiževos p.), Jozapavę (Raudėnų p.), Zvirgzdinę (Nemakščių p.), Balsiūšę koplyčia (Silelių p.) ir Šalpenūšę koplyčia (Šviekšnos p.) — dabar jų tikt sienos beliko, o nekuriose jau altorei išversti. Denbavę ir Balsiūšę nemaži yra palivarkai, kuriuos dabar valdo vietinei klebonai.

Girdėti, jog iš priešasties karuncijos manipestu bus palengvintas mūsų Bažnyčios padėjimas ir bažnyčių statymas ir taisymas nū Vyskupo prigulėsiąs. Iš to, žinoma, parapijonėms reikėtu pasinaudoti.

Viežaitis.

Petrapilys. Ministeris žmonių apšvietimo pagal ciecoriaus paliepimo įsake kuratoriai Kazaniaus moksliško apskrėio, kad visos pradinės mokslnyčios, ēsančios prie bažnyčių ir kunigų užveizdėjime, butu pavestos užveizdėjimui ir kontroliui maskoliškos valdzios. Toks kontrolius jau ikšiol buvo, bet pagal ministerio numanymo nevisai pildomas, nes darodyta, jog Saratovo redyboje yra 16 parapijinių mokslnyčių, Samaros-gi redyboje 18—, kurias vientikt prižiurėjo katalikiška dvasiškija užlaikydama iš pinigų, privatiškai aukautų, ant kurių ikišiol maskoliška valdzia neturėjo ne jokios įtekms.

Pasvalys (Panevežio apskr.) Pernei ant rytojaus po š. Jono atlaidų mūsų miestelyje asesorius Ivanovas, sutikęs kun. Stakialą, pareikalavo, kad tūjaus su jūm važiūtu į Panevežį, kamę buk laukias jo pas sprauniką pats gubernatorius. — „Gerai, atsake kun, Stakiala, parodyk mau raštą, tūkart važiūsiu — kiteip neturi valios man liūsybės atimti.“ — Ivanovas, norėdamas israsti priešastį prisikabinimo, užklause kunigo: Ar turi, Tamista, biliotą nū sprauniko ant atlaidų atvažiūti, nes vakar mačiau Tamistą bažnyčioje mišias laikantį ir sumos su pamokslu klausantį? — Kunigas, nusijūkęs iš minkštumo proto palicijanto, tare jam: „Matei vakar, kiek tukstančių žmonių buvo bažnyčioje ant atlaidų — ar klausei jų bilioto? Jūs mislyjote, kad aš, kunigo palikęs, nustojau kataliku but ir man jau užginta draugę su kitais bažnyčioje melsties — to nesulauksite!“ — Ivanovas, nebežinodamas ką atsakyti, nes ir kiti palicijantai tenpat stovintieji pripažino kunigui tiesa, pasisake turis nu gubernatoriaus paliepimą atvežti jį į Kretingos klioštorių. Kunigui, parskaičius raštą, neišpūlo nėko kito daryti, kaip tikt su asesoriu į Panevežį važiūti. Iš Pompėnų kunigas liepė pasukti į Adamavą, savo gimtuvės vietą, norėdamas pasijemti reikalingus savo daiktus. Ivanovas iš pradžios turėjos, neleisdamas jo pas savo tėvus užvažiūti, bet, kad kun. Stakiala pagąsdino jį paržengimu paties ciecoriaus „ukazo“, kurs negina kunigui, pagaliaus į kalinį važiūjančiam, savo daiktų pasijemti, nuleidęs galvą sutiko į Adamavą užsukti. Buvo tai nedėlios diena, daugybė žmonių, matydama, kad kunigą palicijantas veža, sušuko pasigailėdama: „Stai, mūsų kunigelis vėl ant aukos maskolems papūle — jau jo nebregėsime ir jo pamokymų, kaip reikia nu maskolių ginties, nebgirdėsime!“ Pribuvęs tą pačią dieną prie sprauniko, kun,

Stakiala suprato savo visą padėjimą, kurs nebuvo teip labai apvertintas. Reikia žinoti, kad jis, 1890 ir 91 metus iškalėjęs Kretingos klioštoriuje, par 4 metus išbuvo be vietos. Vyskupas nevieną kartą paskirdavo jam vietą, bet gubernatorius su Orževskiu neleisdavo jam jos užimti. Matydamas kun. Stakiala, kad dar ilgai priseis jam dūną valgyti, neturint vietos, pareikalavo nu ministerio, idant jam dėl pragyvenimo paskirtu po pusrublį ant dienos iš procentų bažnytinių pinigų, kurius milijonais maskolei sujėmė į savo nagus. Ministeris atsake, jog alga mokas tikt tiems kunigams, kurie yra klebonais. Kun. Stakiala, jam atsakydamas, išrode, jog toks jo sąprotavimas yra jokingaa, nes kunigas, turįs ant parapijos vietą, badu nemiršta, bet tas pagalbos reikalauja, kurs neturi iš ko pragyventi. Tūtarpu Kauno gubernatorius ministeriui praneše, kad kun. Stakiala po visą Panevežio apskritį važinėja, visur Misiias gieda, spavedoja ir kitas savo stono priedermes pildo; budamas valščiūse, bankūse, sudūse, tarpiniko ir jo paties kanceliarijose išranda jų rėdō netėisybes, už pinigų daromas, ir jas žmonėms skelbia, mokindamas, kaip nu maskolių gintiēs. Ministeris suprato, kad toks kunigas gadina jų darbų vaisius, nusprendė kun. Stakialą iš Panevežio apskričio išgabenti ir Kretingos klioštoriuje pasodinti ne kaip kalinį, bet kaip gyventoją tikt ant neapriboto laiko. Parėdes, kad klioštorius dūtu užlaikyma, ministeris paskyrė dar jam 100 rub. ant metų dėl drabužių. Tą visą išaiškino kun. Stakialni Panevežio spraunikas Markevyčia, dūdamas už draugą kelionės į Kretingą asesorių, kurs turėjo nu klioštoriaus pardėtinio išgauti pasirašyma, jog užlaikys kun. Stakialą pagal ministerio parėdimą, 26 dienojė Birželio praėjusių metų psigyveno jis klioštoriuje, nežinodamas, kūmet nusikratys nu tokių maskoliaus mylistų. — *Rulys.*

Kartėna. (Telsių apskr.) Apie dešimtį mėtų kartėniškei priešinos valdžiai, norinčiai įrengti vaikų mokslynyciā kartėnoje; išrinktieji (vibornieji) keturius kartus buvo nukoroti mokėjimu nū vieno iki penkių rublių už priešinimasi. Ant visokių klausimų ir užmetinėjimų tamē dalykē, kartėniškei atsakydavo, jog jiems mokslynycios nereikia, nēs iš jos nėra jokios naudos ne tiktai tarpē savujų, bēt ir užsirašius į kareivystę nėra jokio palengvinimo ir t. t. Keletą kartų išrinktusius vadino į Darbėnus; tenai jie ant galo sutiko prijēmti mokslynyciā, išemus Aleksandraviškius, ant kurių, kaip ir pirmius, uždėjo koronę užmokėti po du rubliu. Visūmet sodiškei sudėdavo pinigūs tokiamē atsitikimē, nēs tai viso valščiaus reikalas, bēt šį kartā atsisake tarydami: „jus pakorojo, jus ir mokekite;“ Aleksandraviškei matydami, jog jie vieni nėko nepaveiks, atėjo į valščiaus butą ir išreiske savo pritarimā, — tokiu būdu visas Kartėnos valščius davesi pargalėti. Gegužes mėnesyje 1895 metuose padare „prigavorā“ apie statyma buto mokslynyciai. Po to viso, Klingenbergis, važinėdamas pernei vasarā po Telsių apskritį, ir, atvaživēs į Kartėnā, liepe atnešti viedrā degtinēs ir, pirmasis užgerdamas, pagyre karteniškius už susipratimā ir panorėjimā apsišviesti mokslu — maskoliškai rašyti ir skaityti. Medžiagā dėl buto mokslynycios paskyre už septinių mylių Plotelių

parakvijoje. Kad nereiktu taip toli važinėti dėl atvežimo plonų ir prastų rąstų, valščionys pasitaisę buvo čė pat nupirkti ir nuvežti geresnius rąstus, bėt valdžia ant to nesutiko ir karteniškei turėjo samdyti ploteliškius dėl medžiagos parvežimo. Čė turime akyvą pavyzdį, jog kur vienybe, tan tvirtybe; nėko negal priešas padaryti, jeigu visi, kaip vienas vyras, tvirtai ir vienokei priešinasi, o nesutinkančius ir ant dalių parsiskyrusius lengvu pargalėti. Už savo silpnybę, daleidimą statyti mokslinyčią, karteniškei gavo degtinės ir malonę žmogžudžio Klingenbergio. Visas maskolių užmokestis už pasidavimą — degtinė!

Kregždė.

Šiaulėnai (Raseinių apskr.) Klingenbergis neparstoja kryžių naikinti. Ant kelio nū Šiaulėnų į Doviatavą prieš 10 metų staigū numire kun. Meškauskis, Šiaulėnų klebonas. grįždamas nū ligonio. Parapijonis ant vietos to liudno atsitikimo pastate prie kelio gelžinį kryžių, kurį pašventino Birželio mėnesyje 1894 m. Doviatavo klebonas kun. Tinteris. Grūdžio 16 d. 1895 m. atleke į tą vietą asesorius su palicijantais, kryžių išrove ir pamete jį ant senų kapų už 2 varstų atitolintų nū kunigo-gi Tinterio pareikalavo 25 rub. „štriopo“ už to kryžiaus pašventimą. Kražių kraugeris išdave savo paslaptinį „cirkuliarą“ kryžius naikinti 3 d. Spalių 1894 m. kryžius-gi buvo pašventintas prieš 4 mėnesius pirmiaus; vienok kryžius tapo išrautass, o kunigas, kuriam nėkas ir nekūmet nei prieš, nei po cirkuliario išleidimo kryžių šventinti neužgine — paliko nuštriopūtas.

Ar beturi Klingenbergis sveiką protą? . . .

II.

Apie piemenų auklėjimą.

(Pabaiga.)

Mislyji, dėlko aš sakau nebūti piktu, kad piemū amžinai kaltas? Dėlto, kad piemū neužaugtu pikčiurna! Žmogaus širdis iš mažo minkšta, todėl ir piktumas į jają greitai įlenda. Sensdama širdis kietyn eina ir piktumas joje užšala. Paskui to niekaip nepataisysi, kaip nū iškepusios dūnos nenuglostysi delnos dėjimo, ką prieš pašausiant esi išspaudęs ant kepalo. — Kad piemū ir nusikalsta, nepyk umai. Jis kaltas — tai tiesa, bet tu buk už jį didesnis ir žinok, kad retas žmogus priderystes gerai išpildo. Nesakau, kad matydamas piemenį negerai darant tylėtum. Anaipol! pabarti turi, ir niekada nedovanoti ale be piktumo. Iš pradžių visai meiliai pasa-

kyk, kad tai negerai padarė, kad už tai gali ant jo supyksti, jei da syki šiteip tyčia padarytu; ir pamokyk kaip jisai tur daryti. Paskui, kada pamatysi, jog pertankei nusikalsta, aštriai subausk. Ant galo, kada jau perdaug tankei prasi-kals, ir su rykšte sukirsk. Niekada nemušk vaiką per burną, arba per galvą, tai nežmogiškas papratimas, kurs mušamą labai smarkei į niekus verčia. Teip mušant pasilaiko ir sužeisti, todėl nemušk nė per nugarą su kumščiu. Į korą neuždūk klupoti, nė poterių kalbėti, nes šitais darbais vaikas tegul Dievą garbina, o ne su ukininku teisiiasi. Neuždūk tokių korų, kurių vaikas labai turētu gėdėtis, idant sarmatos neprastotu. Žmogus be sarmatos geru nebus. Ypač mergaičių negėdinkite, nes žinote kas per gyvūlys moteriškė be sarmatos. Todėl sakyčiau, kad niekad neplaktumėte prasikaltėlio prie žmonių, ale užsidarę, kur nors, idant nieks nematytu. Plakant reikia gerai įskaudyti, idant vaikai tos koros bijotu, ale nevalia plakti žvėriškai. Geriausia tūmet plakti, kada visai nepyksti, o žinai, kad tavo priderystė yra nusikaltusį bausti. Nuplakęs ilgai nebuk piktas. Tūmet vaikas supras, kad tu ant jo turi gerą širdį, ale kad jis pats savo negeru pasielgimu užsitraukė bausmę. Pamatysi kaip tie kudikei tavę mylės, o užaugę dėkavos už gerą auginimą.

Prie to neskriausk piemens nė su valgiu, nė su drabu-žiu, nė su darbu. Kad savo vaikams dūsi ką pasmailūti, neaplenk nė piemenuko. Juk nepavargsi dėl šmotelio svie-sto ar surio. Už tą menką daiktą jis tavę mylės, ir gyvū-lius geriaus ganyš. Mažieji nemoka buti niekais tiems, nū kurių gero datiria. — Šarkeliai piemens tegul bus sveiki arba gražiai užlopinti, idant kunas negiedrūtu per skyles. Šaltyje turi dūti šiltesnią drapaną, nes piemū ne šuniukas, kad galētu ir žiemą ir vasarą tas pačias dėvėti. Sušlapusiam reikia dūti sausą aprėdalą persivilkti. — Parginusiam reikia pasilsėti, nebainutik, kad iki pusiaunaktų dirbtu. Neversk piemenį, kad užvadūtu bernus arba tavę. — Vis tai dėlto, kad vaikas mažas budamas negautu matyti neteisybės, idant jam užaugus ji šlykštesnė pasirodytu. Musų žemėje su šitais daiktais piemenis retas skriaudžia, o geram žmogui nereik ant to nė mislyti: širdis nedūda kudikį skriausti.

Antrą sakiau, kad ukininkas tankei piemenį į bažnyčią išleistu. — Pas mus piemenis per ištisą vasarą bažnyčios nemato: nēr kam už jūs paganyti. O tai labai negerai. Mokinant prisakymų, o nevedant į bažnyčią, Dievas piemeniui išsirodo labai rustum ponu, kurs tiktai liepia: teip turi daryti, arba draudžia: to nevalia; kaip nepaklausysi, tai amžinai pragarę degsi. Todėl piemenis Dievo nemyli, kad nieks neparodo, kaip Dievas jūs myli. Piemū per vasarą neišgirsta apie Dievo geradejystes. Nuėjęs į bažnyčią patirtu, kad Dievas jį myli labiaus už tėvus, kad iš meilės sutverė, kad paklydusius mylėdamas kentėjo tokias kančias, kokių nieks negal iškęsti; o kentėdamas mus nū pražuties išpirko. Rasi tūs daiktus ir žino, ale neima jų į širdį. Kas kita, jei tas teisybes jam liete perlieja į širdį bažnyčioje ceremonijos (apeigos). Žiemą vaikai ant jų nedaug težiuri, nes kojoms šalta ir drepsėdami laukia kol galės bėgti namolei. Senieji nē vasarą apeigų gražumo nejaučia, ale mažū minkštesnē širdis. Tą visi žinome, kaip vaikai trokšta į bažnyčią eiti. Jujų nekaltos širdžiukės prijaučia, kad ant altoriaus yra Tas Pats, kurs pasakė: „*Leiskite vaikūčiams prie Manęs prieiti,*“*) V. Jezus budamas Švenčiausiamę Sakramentę visiems į širdį sunkia Savo meilę, o mažiems ypač, nes jų širdžiukės nekaltos. Tai-gi ukininkai dėl Dievo meilės išleiskite ir vasarą piemenis į bažnyčią. Matoti, kad V. Jezus liepia jus leisti prie Jojo. — Ale nēr kam už jūs paganyti, o pašaro vasarą gyvūliai namie nē ēda, kad ir butū. Badu-gi jūs dvasinti per dieną ir negali. — Man rodos šiteip gali padaryti. Tegul šeimyna paeilium gano už piemenį šventomis dienomis. Vienas žmogus lieka namū daboti, kitas paganyti už piemenį, o šaip visi eina į bažnyčią. Kitoje nedėlioje kitu du lieka namieje. Kaip pareis ir piemeniui buti namieje, tai ir jis liksis. Šeimyna iš pradžių nenorēs apsiimti, ale gali susiderėti. O kaip pats iš eilios nesimesi, tai ir šeimyna nesipurtytys. Jei-gi tas nesisektu, tai pasiklausk kunigo, ką turi daryti, jis padēs.

Tai jau ir pasakiau beveik viską, ką buvau mislyjęs. Turiu pridėti, kad piemenis geriausia samdyti gerų tėvų ir

*) Šv. Morkaus evangelijoje 10 perskyrius 14 eilė.

niekur neganiusius. Nusisamdyk ant kelių metų, idant, pas kitą išėjęs, neišbarstyty mokinimo pradžios.

Suimdamas visą savo šneką į kruvą sakau, kad ukininkai tur piemenis gero mokinti, nes Dievas liepia ir mielaširdystė verčia; tur išmokinti poterių su prisakymais ir prižiūrėti, kad neužmirštu; tur apseiti tėviškai, be piktumo, tur išleisi į bažnyčią, idant vaiko širdis butu švelni. Išėik kartais į lauką pažiūrėti, ar piemenis ko nedaro, neišsimislyjo. Dabok piemenis, kad nū kitų pikto ne išmoktu.

Tiek kalbėjęs ukininkams negaliu norėti, kad mano žodžiai butu be naudos. Ketinu ir piemenų tėvams porą žodžių pritarti, nes jie tankei per savo neišmanymą gadina savus vaikus. Ką ukininkai butu gero padarę, tą tėvai sudarko vaikus bepaikindami.

Pemenų tėvai! jūs privalote rengti tris daiktus. *Pirma*, nepagedaukite perdidelių algų ir neišpildomų sąlygų. *Antra*, nepeikite vaikams tų žmonių, kuriems jūs parsamdate. *Trečia*, kiek galima ilgiausiai laikykite pas tą patį ukininką.

Apie pirmąjį dalyką butu daug kas kalbėti, ale ne visai Lietuvai tiktų. Vienoje vietoje, kur yra daug samdomų, o mažai samdančių, ten permažas algas dūda piemenims. Kitosė šalyse, kur mažai samdomų, o daug samdančių, ten tėvai perdaug reikalauja nū ukininko už piemenį. Uždeda didelas algas ir dar išdera visokių sąlygų, kurių ukininkas negal išpildyti. Prižadėti jis tur, nes šėip piemens negautu, ale jei pildytu, pats nieko netektu. Alga kiekvienam tarnui mokasi pagal tai, kiek iš jo naudos samdančiam, o ne pagal daugumą samdomų ar samdančių. Teip Dievo surėdyta. Jei-gū ukininkas tur užmokėti piemeniui daugiau, negu tas uždirba, tai, kas pervirš, tai ukininkas dykai dūda piemens tėvui. Jei jisai iš valios dūtu, — tai tiek to butu; bet čia piemens tėvas naudojasi iš ukininko vargo, kad tam nēr iš kur piemens sugriebti. Prieš Dievą tai vistiek, kaip kad alkanam nepardūtum svaro dūnos be rublio. (To pat kalti ir ukininkai, kurie naudodamiesi iš daugumo piemenų, dūda algos daug mažiaus, negu šie uždirba) — Tą dalyką priminiau piemenų tėvams dėlto, kad šiteip elg-

damiesi savo vaikams kenkia. Nes apsunktas ukininkas negal turėti ant piemens geros širdies; o kaip neturės geros širdies, tai nė neužaugins gražiai. Tokiu budu tėvai norėdami sau rublio kito daugiaus, vaikams surengia nelaimės ir ant žemės ir po smerties. Juk netikusiai užaugintas žmogus ant žemės gero nepatirs per savo nenaudumą, o už piktus darbus reikės teistis po smerties. Teisybė, kad ir nekaip užaugintasis gal geru žmogum buti, nes Dievas iki gana suteikia kitokių malonių. Ale kur tie geriejie, ką naudojasi iš Dievo dovanų?

Antrą sakiau, kad tėvai piemenims nepeiktu ukininkų. Matai teip yra. Žmogui lengva priimti pamokinimas nū gero, o niekų nenorime klausyti. Tai-gi tau peikiant ukininką, vaikas mislys, buk jis tikrai nekam šutes, ir jojo pamokinimų neklausys. Tokiu budu susilauksi sunaus užaugant lyg laukinio medžio kreivo, gumbūto, apdriskusio. — Iš peikimo yra dar viena blėdis. Vaikas iš mažens pažįsta žmonių nedorumą. Jam daug geriaus butu buvę, jei tą jis butu vėliaus pamatęs. Tūmet labiaus jojo nekęstu ir labiaus jį vengtu. — Jei ukininkas butu teisingai nelabas, tegul vaikas jo nelabumo nežinos, per tai labiaus klausys jo pamokinimų ir neapsipras su nedorą. Bet iš kitos pusės ėmus, jei ukininkas toks bjaurybė, kad šeimyną piktina, tai mažų vaikų jam neparsamdyk. Geriaus kelių rublių prastoti, kaip vaiko dušią sudarkyti.

Bet šėip nesiskubinkite vaiką tankei vadžioti iš vienu namų į kitus. Nors ir kasžin kaip rinktumėte vaikams vietas ant žemės, daugiaus neužtiksite. Vadžiodami vaikus iš vietos į vietą, tiktai išpaikysite jūsiūs. Tokiems niekos negal įtikti; jie vis ūdegą pamesgę begti kitur. Gavę savo valią, jie į metus kelis ukininkus pereina, dėlto kad iš mažens per tėvų neišmanymą nenubudavo ant vietos. Bet kartais gal pasitaikyti nelabas ukininkas, kurs vargdienį piemenuką nesavai kankina. Ką tąsyk daryti? Aš sakyčiau, pasiklausti kunigo. Nes tėvams per meilę išrodo ten vargas, kur jo nėra. — Atsiminkite, kad tankei vietas mainant, nebus kur vaikui gero išmukti. Ukininkams sakiau, kad piemenų nepaleistu, kol neužaugs. Iš to jiems tik antkablė, o visą nauda jums, piemenų tėvai! Tai-gi velyk už

mažiaus algos paliksite vaiką toj' pačioj' vietoje, kaip kad pasinaudoję kelių skatikų kitur gabentumete. Tą pelną atstovės vaiko nauda.

Tai-gi piemenukų tėvai susimildami 1) nenorekite perdidelių algų, 2) nepeikite vaikams ukininkų, 3) nemainykite tankei vietų.

Ir ukininkai ir piemenų tėvai atsiminkite, kad vieni kitiems kur reikia nusileisdami, abeji pelnysite; o kaip ant kitų nepasieldami trokšite tiktai sau naudos kūdaugiausei, tai abeji daug prastosite. Sviетę yra šitokia pasaka. Viena-syk lieptu ėjo du vyru ir rado diržą. Abudu susyk nutvėrė ir ėmė varžytis, prieš kits kitą sustoję. Štai diržas pukšt!... pertruko ir abudu vyru į vandenį drumstelėjo. Teip bus ir su ukininkais bei samdininkais, jei vieni kitų nežiurės.

N. B.

Naudingi pamokymai.

Ūgus sviestas.

Kad sviestas sugenda, gali jį šitokiu budu pataisyti: paprastos dūnos rieką gerai sudžiovinti ant žarijų prižiurint tikt, kad nesudegtu. Paskui ištirpyti, tikt neužvirinti indę ant ugnies kartų ir ūgų sviestą, įmesti į jį tą sukori, kaip užšals sviestas, nebeturės to ūgumo.

Užrudiję šriubai.

Kad užrudiję šriubai nedūdas atšriubavoti, reikia, įkaitinus kokį nors gelžį, pridėti prie šriubo, palaikyti keles minutes, kaip šriubas paršils, dūsis lengvei nusukti.

Šlapias šienas.

Jeigu lytotą vasarą negali suimti sauso šieno, gyvai puna šlapias ilgą laiką, šiteip gali savę su pašaru gelbėti: trečią dieną po nupjovimo, nors šlapią šieną vežti ir dėti į stirtą (bragą), kiekvieną eilą stiprei suminant, kaip tikt pakils par ketvirt dalį ūlekties, barstyti visur ir gerai su smulkei sumuštą druską; pasaugoti, kad druskoj' nebutu jokiu didesnių šmotukų. Teip gerai suminant ir kiekvieną eilą barstant, gali pridėti ir didžiausę

stirtą. Užbaigant stirtą, paskutinišios eilos nei mynieti nei su druska barstyti. Ant šešių gerų porininkų vežimų išberti turi maž-daug į tris šimtus penkes dešimtis druskos svarų — apie šešes dešimtis svarų ant vežimo. Antrą dieną po sudėjimo stirtos, ji pradeda kilti, tarsi nū mielų, tadą nereikia jai nėko daryti. Po nedėlios, sukris ir šienas gali stovėti drasei be jokio baugštymos nors lyg kito meto; gyvūlei teip sutaisytą šieną ėda dar geriau, kaip visų-geriausei suimtą pašarą.

Krėtimas vaisinių medžių su druska.

Pavasaryj' apskukū medžio, maž-daug kiek tolumo-ueina šaknis, pabarstyti su druska.

Kaip paraginti kopustų auglį.

Kaip kopustai pradės skleisti lapus, pabarstyti jų šaknikes su medžių anglių milčiukais.

Atramentas drabužėms žymėti.

Ant dvyliktosios dalies butelkos uksusines essencijos imta tris i tus raudonojo peišoklio (alupko); stovinti par ištisas tris dienas.

Tepuklai dėl užtepimo pažeistų medžių.

- 1) Smulkeis utrintus gesytus kalkius sumaišyti su rugineis miltais, pusę ant puses, atskiedant su vandenimi, padirbti tam tikrą tešlą ir tepti pažeistas vietas ar šakas nupjovus.
- 2) Vieną dalį gerų klejų virinti su keturioliką dalių vandens, kaip truputį ataus, pridėti vieną dalį smulkei sutrintos kreidos.
- 3) Klejinį vandenį sumaišyti su gipsu lyg košes tirštumo ir tūjau tepti ant žaizdos.
- 2) Teip vadinamą prancuzinę arba parizinę mostį apturėsi, sudėjus ir sumaišius vieną dalį arabiškų klejų (gummi arabicum), dvijų dalių vandens ir krekmolinių miltų.
- 5) Gerą tepuklą apturėsi, sumaišius kiaušinio baltyumą su smulkei sutrintomis medžio grusdemis (opilki).

Ziurkių ir pelių naikinimas.

Imti po ilgią dalį milčiukų sumušto baltojo stiklo ir milčiukų sutrintų paprastųjų riešutų kandulių, suminkyti į tešlą, vandenį vartojant, sutaisyta su arabiškais klejeis (gummi-arabicum); tų klejų dėti tiek, kiek reikia sukibimui tų tarp savęs nelimpančių dalių. Tešlą sudirbti į nedidžius šmočiukus, išdžiovinti, sudrėkinti ir išdėlioti tose vietose, kur negeistini sveči nekviesti susirinko.

Tas budas yra tū geras, kad neužsykio tenūdija, nereikia dvasnų rankioti, bet jos pačios dvesdamos prasišalina nū patakio.

Ištirimai mergaites Rymkevyčiukes švento Benedikto draugystes apie bitis.

1. Kad bitis geriau gintūs nū užpūlančių svetimų bičių ir kad stiprios butu, reikia pririnkti nū 20 iki 30 didžiųjų skruzdelių, sutrinti ir su medumi sumaišius dėti į aulį.
2. Kad bitis spiestu (roić się), reikia pavasaryj' pririnkti lazdos medžio žiedų ir su jeis smilkyti bitis.
3. Imant medų iš aulių, sako, buk gerai esą vartoti tokių medžių pusrus, iš kokių yra dirbti patis aulei.

Kaip išimti iš baltų drabužių vyno ar kitokių ūgų pėtmes.

Reikia supėtmūtą drabužį sumirkyti vandenyje ir laikyti ant sėrinio dumo. Tū budu gali pėtmes išimti pagaliaus ir iš šilkinių drabužių.

Atsakaš rėdaktorius F. Saunus Tylžeje; prie jo siųsti raštus, rankraščius ir pinigus; pas jį teipogi laikraščio krautuve. Antrašas:

Herrn F. Saunus, Tilsit Wasserstr.

Spaudinta pas J. Šenkę, Tylžėje.